

STRATEGIJA PREMA MLADIMA
GRADA VISOKO
2020–2024.

Visoko, juni 2020. godine

Sadržaj

1 - UVOD.....	3
2 - ANALIZA STANJA.....	4
3 - PROCES IZRADE DOKUMENTA.....	6
4 - PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA.....	8
4.1. Obrazovanje mladih.....	8
4.2. Zapošljavanje mladih.....	16
4.3. Socijalna briga mladih.....	29
4.4. Zdravstvena zaštita mladih.....	33
4.5. Kultura i sport mladih.....	40
4.5.1. Kultura.....	40
4.5.2. Sport.....	44
4.6. mladih.....	Aktivizam Error!
Bookmark not defined.	
4.7. Sigurnost mladih.....	Error! Bookmark not defined.
5 - SAŽETAK.....	Error! Bookmark not defined.

1 - UVOD

Grad Visoko nalazi se u srednjoj Bosni, a administrativno pripada Zeničko-dobojskom kantonu.

Površina Grada Visoko iznosi 233,6 km², a graniči s općinama Breza, Ilijaš, Kakanj, Kiseljak, Vareš, Busovača i Ilidža.

Grad Visoko ima 26 mjesnih zajednica: Arnautovići, Buci, Bulčići, Buzić Mahala, Centar, Čekrekčije, Dobrinje, Goduša, Gračanica, Koložići, Kralupi, Kula Banjer, Liješeva, Moštre, Novo Naselje, Orašac, Podvinci, Porječani, Radovlje, Rosulje, Stari Grad, Topuzovo Polje, Tušnjici, Vratnica, Zimča, Željeznička stanica.

Prema popisu stanovništva iz 2013. godine, Grad Visoko broji 39.938 stanovnika, a od tog broja je oko 8.515 mladih, starosne dobi od 15 do 29 godina.

Zahvaljujući svom geografskom položaju, kulturno-historijskom naslijeđu, privrednim kapacitetima i stepenu obrazovanosti mladih, on ima sve predispozicije za napredak i razvoj u svakom pogledu.

„Aktivno učešće mladih u odlukama i postupcima na lokalnom i regionalnom nivou od bitnog je značaja ako želimo da izgradimo demokratska, otvorenija i bogatija društva. Učešće u demokratskom životu bilo koje zajednice ne svodi se samo na glasanje ili isticanje kandidature na izborima, mada su i to važni elementi. Građansko učešće i djelovanje podrazumijevaju da građani imaju prava, sredstva, prostor i priliku – a tamo gdje je to potrebno, i podršku – da učestvuju u odlukama i utiču na njih i da se uključuju u postupke i aktivnosti kako bi doprinosili izgradnji boljeg društva.“ (Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Vijeća Evrope (2003), Izmijenjena i dopunjena Evropska povelja o participaciji mladih u lokalnom i regionalnom životu, Vijeće Evrope, Strasbourg).

Navedeni citat dio je predgovora Evropske povelje o učešću mladih u životu na općinskom i regionalnom nivou, koja kao univerzalni evropski dokument omladinske politike pomaže državama da što kvalitetnije odgovore izazovima koje pred njih stavlja omladinska populacija.

Našoj zajednici potrebni su obrazovani i kvalificirani mladi ljudi, odgovorne osobe koje će preuzeti na sebe obavezu i ulogu pokretača razvoja i unapređenja sredine u kojoj žive.

Strategijom razvoja općine Visoko 2015–2021. godine definiran je sljedeći strateški cilj: *„SC 2: ugodan život građana – podržavajuća i odgovarajuća društvena i komunalna infrastruktura i jačanje ljudskog kapitala kroz podršku projektima koji će rezultirati većim znanjem, vještinama, inovativnošću, kreativnošću, boljom psihofizičkom kondicijom, socijalnom kohezijom i inkluzijom te usvajanje evropskih vrijednosti i multikulturalnosti“*, a kroz identificirane operativne ciljeve društvenog razvoja:

„1. Podizanje kvaliteta ljudskog kapitala kroz unapređenje obrazovanja, unapređenje kvaliteta za rad i pristup socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti;

2. Osiguravanje socijalne sigurnosti i inkluzije kroz jačanje uloge civilnog društva;

3. Izgradnja i razvijanje identiteta kroz njegovanje tradicije i razvoj sporta“

uspostavljeni su pravci za dostizanje društvenog i ukupnog razvoja zajednice. (Strategija razvoja općine Visoko 2015–2021. godine, Službeni glasnik Općine Visoko 5/16).

Cilj Grada Visoko jeste da u saradnji s mladima kreira omladinsku politiku te tako osigura njihovu značajnu ulogu u procesu odlučivanja o svim bitnim pitanjima koja se tiču mladih, pa i šire.

Putem Strategije prema mladima, Grad Visoko je nastojao odrediti prioriteta područja mladih ovoga grada te utvrditi koji su to najizraženiji problemi s kojima se oni susreću.

Cilj Strategije prema mladima kao dokumenta jeste da na temelju urađenih istraživanja i analiza prepozna osnovne probleme i potrebe mladih, poboljša njihov status u društvu i aktivnije ih uključi u rad lokalne zajednice, a što će u krajnjoj liniji doprinijeti unapređenju njihove uloge u procesu odlučivanja o svim pitanjima koja su od prioriteta značaja za omladinsku populaciju.

Grad Visoko je u mladima prepoznao potencijal koji će biti nosilac razvoja i prosperiteta ovoga grada u narednom periodu, a ova strategija, s podacima o trenutnom položaju i potrebama mladih, s utvrđenim ciljevima, mjerama i programima za njihovu realizaciju, predstavlja kvalitetnu osnovu za unapređenje statusa mladih na lokalnom nivou.

Smjernice utvrđene ovim dokumentom imaju za krajnji cilj pružiti podršku mladima u kreiranju omladinske politike koja će od generacija na kojima ostaje budućnost ovoga grada stvoriti društvo aktivnih i odgovornih građana.

2- ANALIZA STANJA

Omladinska politika Grada Visoko kreira se i razvija na osnovu Zakona o mladima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 36/10) te preporukama relevantnih evropskih dokumenata (Evropska povelja Vijeća Evrope o učešću mladih u životu lokalne zajednice, Bijela knjiga Evropske komisije, 11 indikatora omladinske politike Vijeća Evrope i Evropskog omladinskog foruma) i Rezolucije o mladima u BiH (“Službeni glasnik BiH“, broj 12/03).

U okviru Jedinog organa uprave Grada Visoko za pitanja mladih nadležna je Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti, u okviru koje je Odsjek za društvene djelatnosti. U ovom odsjeku definirana je pozicija stručnog saradnika za pitanja mladih, obrazovanje, sport, kulturu i nevladin sektor.

Pozicija stručnog saradnika za mlade, čijem su djelokrugu nadležnosti dodate oblasti obrazovanja, sporta, kulture i nevladinog sektora, ima svoje prednosti, koje se ogledaju u prirodi posla, širem uvidu u potrebe, probleme i interesiranja mladih ljudi.

Također, cilj je uspostavljanje redovne komunikacije i saradnje s omladinskim organizacijama, vijećem učenika, neformalnim grupama mladih ljudi i uspješnim pojedincima te drugim nevladinim strukturama koje se bave pitanjem mladih.

Na nivou zakonodavne vlasti djeluje Komisija za ljudska prava, mlade i ravnopravnost spolova, kao stalno radno tijelo Gradskog vijeća Visoko. Predsjednik Komisije je imenovan u radno tijelo za izradu Strategije prema mladima Grada Visoko za period 2020–2024. godine.

Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti u oblasti rada s mladima saraduje s drugim gradskim službama, osnovnim i srednjim školama s područja Grada Visoko, s javnim ustanovama čiji je osnivač Grad, predstavnicima Biroa za zapošljavanje Visoko te drugim strukturama koje se bave pitanjima mladih.

Putem budžetske pozicije iz koje se finansiraju projekti za nevladine organizacije, koja se svake godine definira i usvaja je Gradsko vijeće, osiguravaju se i sredstva za mlade.

Sredstva se dodjeljuju raspisivanjem javnog poziva uz utvrđivanje prioriternih oblasti za finansiranje, koje su u skladu s razvojnim ciljevima Grada Visoko.

Odabir projekata nevladinih organizacija vrši se po LOD metodologiji na osnovu Odluke Općinskog vijeća iz 2013. godine.

Primjenom ove odluke, prioriternih oblasti za finansiranje projekata nevladinih organizacija iz budžeta Grada, a koji se odnose na mlade, jesu:

- projekti socijalne uključenosti, ravnopravnost spolova, ljudska prava, prava manjinskih grupa, borba protiv siromaštva, projekti za razvoj i poboljšanje položaja mladih;
- razvoj kulturnih potreba i navika mladih kroz afirmaciju tradicionalnih i savremenih kulturnih sadržaja;
- razvoj i poboljšanje položaja mladih kroz kreativne aktivnosti, razvoj omladinskog turizma i sportske aktivnosti;
- smanjenje nezaposlenosti kroz neformalno obrazovanje, organiziranje radionica i pružanje pomoći u zapošljavanju mladih.

Iz budžeta se redovno izdvajaju sredstva za prijevoz učenika srednjih škola i studenata, redovno se vrši stipendiranje nadarenih učenika osnovnih škola (IX razred) i učenika srednjih škola, stipendiranje nadarenih studenata i stipendiranje redovnih studenata.

Redovno se dodjeljuju i jednokratne novčane pomoći za učenike srednjih škola i studente.

Grad Visoko je u saradnji s UNDP-om osigurao prikladan prostor za mlade putem društvenog centra koji je smješten u centru grada i nalazi se u okviru Javne ustanove Centar za kulturu, sport i informisanje. Prostor je u funkciji od januara 2019. godine.

Na području Grada Visoko djeluje šest osnovnih škola, škola za osnovno muzičko obrazovanje i četiri srednje škole, te javne ustanove JU Gradska biblioteka, JU Dom zdravlja, JU Centar za socijalni rad i JU Centar za kulturu, sport i informisanje s Kulturnim centrom Altindag, Gradskim kinom, KSC „Mladost“, sportskim kompleksom „Luke“ i salom „Partizan“ kao nosioci podrške i rada s mladima.

Kako je definirano Zakonom o mladima FBiH, registrirano je Vijeće mladih Visoko 2013. godine kao krovno udruženje mladih, utemeljeno na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja. Članice Vijeća mladih su:

Udruženje „Damar omladine“;

Udruženje „Bedem“;

Udruženje „Budi mi prijatelj“;

Udruženje „Set-up“;

Udruženje „Eko viking“;

Udruženje „Mladi volonteri“.

S obzirom na to da Vijeće mladih nije aktivno posljednjih godina, u cilju pružanja podrške mladima i uključivanja mladih u procese koji se odvijaju u gradu, ovaj problem se prevazilazi na način da mladi ljudi iz omladinskih udruženja, članica Vijeća mladih, budu uključeni i imenovani u radna tijela i komisije koji zastupaju mlade i članice Vijeća mladih.

3- PROCES IZRADA DOKUMENTA

Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine definirao je da „strategija prema mladima jest dokument institucija vlasti sa programskim pristupom djelovanja prema mladima što uključuje definiranje problema i potreba mladih, strateške pravce djelovanja te ciljeve strategije i mjere za realizaciju ciljeva strategije“.

S obzirom na to da Grad Visoko nema strategiju prema mladima, u toku 2019. godine pokrenute su potrebne aktivnosti u cilju izrade ovog dokumenta.

Potpisan je Sporazum o partnerstvu s World Vision Internationalom u Bosni i Hercegovini, koji je pružio finansijsku podršku pri provođenju aktivnosti u toku izrade Strategije prema mladima Grada Visoko.

Kako je istraživanje prvi korak pri izradi strategije i glavni element u razvoju politike prema mladima, pristupilo se ispitivanju mišljenja mladih, njihovih potreba, položaja, problema itd.

Pri izradi Strategije prema mladima Institut za razvoj mladih KULT pružio je stručno-konsultativnu uslugu, odnosno podršku pri izradi analize o položaju i potrebama mladih u Visokom.

Sve je to uključivalo pripremu upitnika, izradu baze podataka, obuku anketara, unos podataka, validaciju podataka, obuku radne grupe, savjetodavnu podršku radnoj grupi, izradu obrazaca i metodologije za proces izrade Strategije te sugestije za nacrt Strategije.

Istraživanje problema i potreba mladih na području Grada Visoko, za izradu Strategije prema mladima Grada Visoko za period 2020–2024, provedeno je u augustu 2019. godine korištenjem standardiziranog upitnika koji je Institut za razvoj mladih KULT koristio za istraživanje problema i potreba mladih na različitim nivoima vlasti u BiH.

Istraživanje je obuhvatalo sljedeće segmente položaja mladih:

- obrazovanje i nauku mladih;
- rad, zapošljavanje i preduzetništvo mladih;
- socijalna briga mladih;
- zdravstvena zaštita mladih;
- kultura i sport;
- aktivizam mladih;
- sigurnost mladih.

Anketari, također mladi ljudi, anketirali su 388 mladih osoba s područja Grada Visoko, birajući ispitanike metodom slučajnog odabira mladih u dobi između 15 i 30 godina starosti.

Reprezentativnost uzorka osigurana je brojem ispitanika i metodom slučajnog odabira ispitanika, s obzirom na to da je svaka mlada osoba s područja Grada Visoko imala podjednaku vjerovatnoću ulaska u uzorak.

Za analizu prikupljenih podataka korišten je SPSS programski paket namijenjen statističkoj obradi podataka. Rezultati istraživanja prikazani su u tabelama, grafikonima i tekstualnim objašnjenjima istraživanja.

Pri analizi problema i potreba mladih korišteni su i podaci Federalnog zavoda za statistiku Bosne i Hercegovine te podaci drugih relevantnih institucija.

Plan je sačiniti dokument koji je zasnovan na dobro istraženim i analiziranim potrebama mladih u lokalnoj zajednici, na dobro definiranim ciljevima te tačno uspostavljenom planu akcije, odnosno tome šta treba raditi, ko je nosilac aktivnosti, kako pristupiti rješavanju i koji su rokovi za ispunjenje postavljenih ciljeva.

Cilj je adekvatno odgovoriti na potrebe mladih te povećati učešće mladih ljudi kao aktivnih i odgovornih građana.

Rješenjem gradonačelnice Grada Visoko, 5. 4. 2019. godine imenovano je radno tijelo za izradu Strategije prema mladima Grada Visoko za period 2020–2024. godine u sljedećem sastavu:

Amra Omerbegović, koordinatorica za izradu Strategije;
Suada Koljenović, predsjednica radne grupe za oblast rada, zapošljavanja, samozapošljavanja i preduzetništva mladih;
Sanela Slijepčević, predsjednica radne grupe za oblast obrazovanja mladih;
Aida Zerdo, predsjednica radne grupe za oblast socijalne brige mladih;
Alen Omanović, predsjednik radne grupe za oblast zdravstvene zaštite mladih;
Adnan Tajić, predsjednik radne grupe za oblast kulture i sporta mladih;
Belmin Debelac, predsjednik radne grupe za oblast aktivizma mladih;
Zehrudin Buza, predsjednik radne grupe za oblast sigurnosti mladih;
Edin Islamović, član radne grupe;
Murisa Halilović, članica radne grupe;
Mirzeta Burko, članica radne grupe;
Adi Pašalić, član radne grupe.

U skladu s rezultatima istraživanja o potrebama mladih s područja Grada Visoko, definirane su sljedeće oblasti obuhvaćene Strategijom:

- OBRAZOVANJE;
- ZAPOŠLJAVANJE;
- SOCIJALNA POLITIKA;
- ZDRAVSTVO;
- KULTURA I SPORT;
- AKTIVIZAM MLADIH;
- SIGURNOST MLADIH.

U radnoj grupi za obrazovanje učestvovali su: Sanela Slijepčević, Samir Purišević, Sanita Nukić, Dženan Handžić, Amela Numanagić, Dženan Rezaković, Amira Džafić, Selma Malkoč, Josip Mrnjavac, Stipo Alandžak, Haris Omeragić, Edina Kardaš, Azra Žolja, Minka Hasić, Tarik Hadžić, Amila Bašić, Jasmina Uzunalić, Efedina Čehajić, Lejla Karavdić, Selma Trebo, Maida Hadžiabdić, Amra Pajt, Ismeta Begić, Azra Čišija i Elvedin Husić.

U radnoj grupi za zapošljavanje učestvovali su: Suada Koljenović, Adi Pašalić, Dženita Begić i Lamija Čehajić.

U radnoj grupi za socijalnu politiku učestvovali su: Lejla Džafo, Emsada Mujić, Eldina Numanović, Dženita Kečić, Ehlimana Ruvic, Sanida Hercegovac, Edna Greda i Lejla Smajević.

U radnoj grupi za zdravstvo učestvovali su: Nermina Vehabović-Rudež, Hatidža Avdagić, Dženana Alimanović, Munira Lisak, Milada Imamović-Repovac, Nefisa Bajramagić.

U radnoj grupi za kulturu i sport učestvovali su: Amra Omerbegović, Esmā Sirćo i Anna Šehić.

U radnoj grupi za aktivizam mladih učestvovali su: Belmin Debelac, Adnan Mević, Murisa Halilović i Ena Šahinović.

U radnoj grupi za sigurnost mladih učestvovali su: Neira Dedić i Zehrudin Buza.

4- PLAN DJELOVANJA PO OBLASTIMA

4.1. Obrazovanje mladih

1. Analiza stanja

Obrazovanje, kao jedna od najznačajnijih društvenih oblasti, iako u neposrednoj nadležnosti kantonalnih organa uprave, vrlo je važna oblast, koju prati i podržava lokalna zajednica. Prati se stanje vezano za materijalno-tehničke uvjete rada kao i prostorni kapaciteti i stanje infrastrukture u svim obrazovnim ustanovama koje se nalaze na području Gradske uprave Visoko.

Kontinuirano se provode mjere redovne podrške učenicima i studentima tako što se finansira/sufinansira prijevoz učenika i studenata, dodjeljuju stipendije za nadarene učenike i studente, stipendiraju se svi redovni studenti, dodjeljuju se jednokratne novčane pomoći za učenike i studente.

Redovno se organiziraju i finansiraju takmičenja u znanju, nagrađuju najuspješniji učenici, pobjednici na lokalnom nivou, kantonalnom, federalnom, državnom i internacionalnom nivou, nagrađuju se učenici generacije u osnovnim i srednjim školama te najbolji studenti.

Na području Visokog djeluje šest osnovnih škola, škola za osnovno muzičko obrazovanje i četiri srednje škole.

Osnovne škole

Tabela broj 1: Broj upisanih učenika/ca u školskoj 2019/2020. godini

Naziv škole	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj učenica	Ukupan broj učenika učenica
OŠ „Kulin ban“ Visoko	30	362	310	672
OŠ „Safvet-beg Bašagić“ Visoko	37	512	436	948
OŠ „Alija Nametak“ Buci	22	209	225	434
OŠ „Mula Mustafa Bašeskija“ D. Moštre	52	577	565	1142
OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ V. Čajno	18	216	212	428
OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ Dobrinje	15	167	139	306
UKUPNO:	174	2043	1887	3930

Škola za osnovno muzičko obrazovanje

Tabela broj 2: Broj upisanih učenika/ca u školskoj 2019/2020. godini

Naziv škole	Broj odjeljenja	Broj učenika	Broj učenica	Ukupan broj učenika učenica
Škola za osnovno muzičko obrazovanje „Avdo Smajlović“ Visoko	19	90	110	200

Srednje škole

Tabela broj 3: Broj upisanih učenika/ca u školskoj 2019/2020. godini

Naziv škole	Broj odjeljenja		Broj učenika	Broj učenica	Ukupan broj učenika i učenica
Gimnazija „Visoko“ Visoko	I razred	3	18	52	70
	II razred	3	26	43	69
	III razred	4	27	50	77
	IV razred	5	28	70	98
	UKUPNO	15	99	215	314
MŠŠ „Hazim Šabanović“ Visoko	I razred	11	168	90	258
	II razred	11	149	89	238
	III razred	10	138	66	204
	IV razred	6	78	61	139
	UKUPNO	38	533	306	839
Franjevačka klasična gimnazija Visoko	I razred	2	17	16	33
	II razred	2	6	28	34
	III razred	2	10	23	33
	IV razred	2	9	23	32
	UKUPNO	8	42	90	132
Medresa „Osman-ef. Redžović“ V. Čajno – Visoko	I razred	3	33	44	77
	II razred	2	22	30	52
	III razred	2	28	26	54
	IV razred	2	27	20	47
	UKUPNO	9	110	120	230
UKUPNO	70		784	731	1515

Pored redovne nastave, gdje se kontinuirano postiže visok nivo uspjeha u učenju zahvaljujući stalnom unapređenju odgojno-obrazovnog procesa, u školama se odvija veoma živa i raznovrsna vannastavna aktivnost.

Učenici prema svojim željama i sposobnostima biraju u koju će se sekciju uključiti: kulturno-umjetničku, naučno-tehničku, sportsku, literarnu, dramsku, ekološku, informatičku...

Sve škole u okviru svojih redovnih aktivnosti provode različite projekte, u koje su uključeni svi učenici, kao što su: „Vanjska učionica“, „Konekcije za budućnost“, „Prevenција nasilja“, „Odgovorno roditeljstvo“, „Dan ružičastih majica“, „Pravna manjina“, „Socijalizacija s pravom“, „Opasnost ovisnosti“, „Park mladosti“, „Priprema, recikliraj sad“, „Socijalni dan“, „Filmska radionica Viva filma“, „Mala medresa“, „Franjevačka mladež“, „Prva pomoć“, „Uči živjeti zajedno“, „Suživot i tolerancija“...

Također, svi učenici su uključeni u pripreme i obilježavanje praznika, humanitarne akcije, ekološke akcije...

Gradska uprava, iako to nije u njenoj neposrednoj nadležnosti, u kontinuitetu podržava obrazovne ustanove, učenike i studente na svom području.

To je materijalna pomoć u izgradnji, sanaciji i opremanju škola te održavanje infrastrukture.

Također se redovno finansira/sufinansira prijevoz učenika i studenata, gdje tokom jedne školske/akademske godine pravo na participaciju za prijevoz ostvari 750 do 800 korisnika. Redovno se vrši stipendiranje nadarenih učenika osnovnih škola, gdje je pravo na stipendiju u 2019. godini ostvarilo 36 nadarenih učenika osnovnih škola i 124 nadarena učenika srednjih škola. Stipendije za nadarene studente ostvarilo je 35 korisnika u 2019. godini, dok je studentsku stipendiju (redovni studenti) ostvarilo ukupno 456 studenata.

Redovno se dodjeljuju i jednokratne novčane pomoći za učenike srednjih škola i studente, a u 2019. godini ovo je pravo ostvarilo 250 korisnika.

Za sve učenike prvih razreda osnovnih škola osigurani su besplatni udžbenici.

Neformalno obrazovanje provodi se kroz projekte koji se realiziraju putem nevladinog sektora ili Zavoda za zapošljavanje.

Nezaposleni mladi ljudi imaju ograničen pristup neformalnom obrazovanju i mogućnostima za stjecanje i unapređenje znanja i kompetencija.

Nije omogućeno ravnopravno učešće svih zainteresiranih mladih ljudi, nejednaka je dostupnost informacija o programima i geografski je neravnomjerna pokrivenost programima.

Analiza rezultata istraživanja potreba mladih pokazala je da je oko 47% mladih pohađalo neki od programa obuke koji nije u programu redovnog obrazovanja (52% mladih iz gradskih sredina i 43,8% mladih iz vangradskih sredina).

Također su evidentne razlike kada je u pitanju želja mladih za pohađanjem obuka u okviru neformalnog obrazovanja u budućnosti, 53,8% mladih iz gradskih sredina i 62,2% mladih iz vangradskih sredina izjavljuje kako bi željelo u skorijoj budućnosti pohađati neki trening ili kurs.

Neformalni oblik obrazovanja na području Grada Visoko provodi se uglavnom kroz aktivnosti i projekte nevladinog sektora. Grad Visoko, putem Službe za finansije, privredu i društvene djelatnosti, ostvaruje saradnju s udruženjima koja se u svojim aktivnostima bave edukacijom i potrebama mladih ljudi. Projekti koji se realiziraju bave se temama koje nisu prisutne u nastavnim planovima i programima (aktivizam, volontiranje...).

2. Problemi mladih

Analizom podataka dobivenih pri provedenom istraživanju te na osnovu informacija i podataka kojima raspolaže Gradska uprava, Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti, utvrđeni su sljedeći problemi mladih u oblasti obrazovanja:

1. mladi prekidaju školovanje jer ne vide perspektivu u daljem obrazovanju;
2. u formalnom obrazovanju nedostaje ili je nedovoljno praktične nastave;
3. preopširni su nastavni planovi i programi;
4. obrazovni sistem nije prilagođen / sporo se prilagođava potrebama tržišta rada;
5. mladi nisu dovoljno uključeni u programe neformalnog obrazovanja;
6. kao razlog za prekidanje obrazovanja veliki broj mladih navodi finansijske razloge.

Tabela broj 4: Razlozi zbog kojih mladi napuštaju obrazovanje

Razlozi	Muškarci	Žene	Ukupno
Nisam vidio/jela perspektivu u daljem obrazovanju	36,1%	44,3%	23,2%
Pronašao/la sam stalno zaposlenje	36,1%	35,2%	37,5%
Zbog finansijskih razloga	12,5%	9,1%	17,9%
Završio/la sam magisterij/doktorat i smatram da mi je to dovoljno	9,0%	9,1%	8,9%
Zbog obaveza u domaćinstvu (kućanski poslovi)	4,2%	3,4%	5,4%
Ne želim odgovoriti	3,5%	3,4%	3,6%
Ne znam	2,8%	3,4%	1,8%
Zbog obaveza u vezi s poljoprivrednim poslovima kod kuće	1,4%	0,0%	3,6%

Napuštanje obrazovanja u ovom kontekstu odnosi se na napuštanje bilo kojeg upisanog, a zatim napuštenog nivoa obrazovanja, a ne na pojavu preranog napuštanja obrazovanja. Prikazani rezultati odnose se na 6% mladih koji su upisali, a zatim napustili određeni program formalnog obrazovanja.

Prema kriterijima Evropske unije, prerano napuštanje obrazovanja odnosi se na mlade ljude koji su završili najviše srednju trogodišnju školu i nisu dalje nastavili školovanje. Prema istraživanju, u Visokom takvih mladih ljudi ima oko 12%, i to najviše muškaraca iz vangradskih sredina.

Tabela broj 5: Najveći problemi formalnog obrazovanja

Šta je najneophodnije izmijeniti na polju formalnog obrazovanja?	Muškarci	Žene	Ukupno
Preopširni nastavni planovi	17,6%	15,9%	16,8%
Manjak prakse / praktičnog pristupa u nastavi	39,7%	41,8%	40,7%
Nestručnost nastavnika i profesora	5,0%	4,8%	4,9%
Odnos nastavnika prema učeniku/studentu	9,0%	7,9%	8,5%
Nedostatak stipendiranja posebno u visokom obrazovanju	5,5%	6,3%	5,9%
Neadekvatna tehnička opremljenost	5,5%	9,5%	7,5%
Praksa naučnoistraživačkog rada koja nije u skladu s realnim potrebama u ekonomiji	9,0%	6,3%	7,7%
Manjak dijaloga u učionici	4,5%	4,8%	4,6%

Najvećim problemom postojećeg formalnog obrazovanja na kojem bi se prioritarno trebalo raditi mladi smatraju nedostatak praktične nastave, koji je i u većini istraživanja na drugim nivoima i područjima prepoznat kao najveći problem.

Što se tiče ovog problema, 40,7% mladih Visokog navodi kako nikako nemaju praktičnu nastavu u okviru svog obrazovanja.

Mladi smatraju da su preopširni nastavni planovi i programi problem formalnog obrazovanja.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

U skladu sa zakonskim odredbama i nadležnostima Gradske uprave, problemi i potrebe mladih rangirani su po prioritetima.

<p>Vrlo hitno, ali nebitno</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Obrazovni sistem nije prilagođen potrebama tržišta rada 2. Neadekvatni nastavni planovi i programi 	<p>Vrlo hitno i vrlo bitno</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Mladi prekidaju školovanje jer ne vide perspektivu u daljem obrazovanju 2. Mladi nisu dovoljno uključeni u programe neformalnog obrazovanja 3. Neujednačene obrazovno-materijalne prilike za mlade u školama vezano za opremljenost škola i sportskih sala
<p>Nije ni hitno ni bitno</p>	<p>Nije hitno, ali je bitno</p>

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Mladi prekidaju školovanje jer ne vide perspektivu u daljem obrazovanju i zbog finansijskih razloga	Smanjen broj mladih koji prekidaju školovanje za 3% Učenici i studenti su finansijski podržani iz gradskog budžeta: stipendije za nadarene učenike i studente (200 korisnika na godišnjem nivou), jednokratne novčane pomoći za školovanje (250 korisnika na godišnjem nivou), novčano su nagrađeni svi uspješni učenici i studenti (290–300 korisnika na godišnjem nivou)	Organizirati predavanje o važnosti obrazovanja i cjeloživotnog učenja za učenike završnih razreda osnovne škole i učenike srednjih škola	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti Direktori osnovnih i srednjih škola Pedagozi/psiholozi	2020: 1.000 2021: 1.000 2022: 1.000 2023: 1.000 2024: 1.000
		Upoznati učenike završnih razreda osnovnih škola, učenike srednjih škola i studente o mogućnostima i izvorima za ostvarivanje učeničkih/studentskih stipendija	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti Direktori osnovnih i srednjih škola Pedagozi/psiholozi	

		U skladu s planiranim budžetom grada, raspisati javne pozive za dodjelu stipendija za učenike i studente, izvršiti dodjelu jednokratnih novčanih pomoći za školovanje i podjelu novčanih nagrada za najuspješnije učenike i studente	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Gradska uprava Visoko Gradsko vijeće Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti	2020: 116.000 2021: 116.000 2022: 116.000 2023: 116.000 2024: 116.000
2. Mladi nisu dovoljno uključeni u programe neformalnog obrazovanja	Mladi ljudi su uključeni i koriste ponuđene programe neformalnog obrazovanja (200 mladih ljudi na godišnjem nivou)	Organizacija i provođenje programa neformalnog obrazovanja kurseva za koje mladi smatraju da su im potrebni	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti Organizacije i institucije koje provode programe neformalnog obrazovanja Nevladine organizacije, omladinske organizacije mladih	2020: 3.000 2021: 3.000 2022: 3.000 2023: 3.000 2024: 3.000
3. Neujednačene obrazovno-materijalne prilike za mlade u školama vezano za opremljenost škole i sportskih sala	Poboljšanje prilika obrazovno-materijalnih u svim osnovnim i srednjim školama Grada Visoko	Sanacija školskih objekata i sportskih sala Nabavka adekvatne opreme i pomagala za osnovne i srednje škole	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Gradsko vijeće Visoko Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti Služba za lokalni ekonomski razvoj, komunalne poslove, zaštitu okoline i javne nabavke Gradsko vijeće Visoko Menadžment osnovnih i srednjih škola	2020: 100.000 2021: 100.000 2022: 100.000 2023: 100.000 2024: 100.000

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	220.000
2021.	220.000
2022.	220.000
2023.	220.000
2024.	220.000
Ukupno:	1.100.000 KM

4.2. Zapošljavanje mladih

1. Analiza stanja

Prema podacima JU Službe za zapošljavanje Zeničko-dobojskog kantona, Biro Visoko je u 2019. godini registrirao 6044 nezaposlena lica.

Tabela broj 6: Zbirni pregled nezaposlenih osoba po godinama starosti i stepenu stručnog obrazovanja

Godine starosti	Po stepenu stručnog obrazovanja											Ukupno Žena
	NK	PK	KV	VK V	NSS	SSS	VŠS- 1	VŠS- 2	VSS- -1	VSS- 2	VSS-3	
Od 15 do 18 god.	45 29	0 0	51 15	0 0	0 0	2 2	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	98 46
Od 19 do 20 god.	26 16	0 0	104 45	0 0	0 0	138 77	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	268 138
Od 21 do 24 god.	57 38	1 0	140 59	0 0	0 0	244 151	0 0	0 0	52 38	16 12	0 0	510 298
Od 24 do 27 god.	42 26	0 0	103 54	0 0	0 0	106 69	0 0	0 0	56 41	39 33	0 0	346 223
Od 28 do 30 god.	68 38	0 0	153 83	0 0	0 0	113 74	0 0	0 0	71 58	20 17	0 0	425 270
Od 31 do 35 god.	124 84	1 1	306 197	0 0	0 0	166 121	0 0	0 0	62 50	13 6	0 0	672 459
Od 36 do 40 god.	201 119	4 3	313 188	0 0	0 0	128 93	5 3	0 0	42 36	3 2	0 0	696 444
Od 41 do 45 god.	259 145	0 0	299 206	1 0	0 0	90 58	7 6	0 0	7 4	0 0	0 0	663 419
Od 46 do 50 god.	294 146	5 3	340 201	1 0	0 0	81 63	3 3	0 0	7 1	0 0	0 0	731 417
Od 51 do 55 god.	246 140	12 6	350 157	2 0	0 0	148 111	3 2	0 0	4 2	0 0	0 0	765 418

Od 55 do 60 god.	276 143	10 7	206 71	5 0	0 0	146 97	12 4	0 0	7 4	0 0	0 0	0 0	662 326
Od 61 do 65 god.	113 57	4 2	54 14	2 0	0 0	26 14	5 4	0 0	4 3	0 0	0 0	0 0	208 94
Preko 65 god.	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0	0 0
UKUPNO	1751 981	37 22	241 9 129 0	11 0	0 0	138 8 930	35 22	0 0	312 237	91 70	0 0	0 0	6044 3552

Tabela broj 7: Pregled zanimanja nezaposlenih mladih osoba (15–30 godina starosti)

ZANIMANJE	15–18	19–20	19–24	25–27	28–30	UKUPNO/ŽENE
1. Medicinska sestra	1 1	12 8	12 9	5 4	5 4	35/26
2. Sanitarni tehničar	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
3. Medicinski laboratorijski tehničar	0 0	0 0	1 1	1 1	0 0	2/2
4. Doktor fizikalne medicine i rehabilitacije	0 0	0 0	3 2	0 0	2 2	5/4
5. Doktor medicine radiolog	0 0	0 0	0 0	1 0	1 0	2/0
6. Inženjer elektronike	0 0	0 0	0 0	1 0	0 0	1/0
7. Inženjer računarstva	0 0	0 0	1 0	0 0	0 0	1/0
8. Kriminalist	0 0	0 0	4 3	3 2	0 0	7/5
9. Građevinski inženjer	0 0	0 0	1 1	2 1	0 0	3/2
10. Protupožarni inspektor	0 0	0 0	1 0	0 0	0 0	1/0
11. Inženjer za sigurnost na radu	0 0	0 0	2 0	1 1	0 0	3/1
12. Inženjer za višemedijske komunikacije	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
13. Teolog	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
14. Profesor pedagogije	0 0	0 0	0 0	1 1	0 0	1/1
15. Novinar	0 0	0 0	0 0	1 1	2 1	3/2
16. Sociolog	0	0	0	1	0	1/1

	0	0	0	1	0	
17. Komunikolog	0	0	3	2	4	9/7
	0	0	2	1	4	
18. Politolog	0	0	2	4	3	9/5
	0	0	1	3	1	
19. Inspektor za odbranu	0	0	0	2	1	3/1
	0	0	0	1	0	
20. Socijalni radnik	0	0	2	4	11	17/16
	0	0	2	4	10	
21. Profesor fizičke i zdravstvene kulture	0	0	1	0	1	2/0
	0	0	0	0	0	
22. Inženjer zračnog saobraćaja	0	0	0	1	0	1/0
	0	0	0	0	0	
23. Inženjer željezničkog saobraćaja	0	0	0	1	0	1/1
	0	0	0	1	0	
24. Inženjer drumskog saobraćaja	0	0	4	7	0	11/4
	0	0	2	2	0	
25. Veterinar	0	0	0	2	2	4/3
	0	0	0	2	1	
26. Doktor farmacije	0	0	4	2	1	7/7
	0	0	4	2	1	
27. Biolog	0	0	3	0	1	4/4
	0	0	3	0	1	
28. Profesor geografije	0	0	0	1	1	2/1
	0	0	0	0	1	
29. Inženjer biotehnologije	0	0	0	0	1	1/1
	0	0	0	0	1	
30. Inženjer hemijske tehnologije	0	0	2	2	0	4/4
	0	0	2	2	0	
31. Profesor biologije	0	0	0	2	0	2/2
	0	0	0	2	0	
32. Ekonomist	0	0	3	9	8	20/17
	0	0	3	7	7	
33. Ekonomist menadžmenta	0	0	4	3	3	10/8
	0	0	3	3	2	
34. Ekonomist kontrolor poslovanja	0	0	0	0	4	4/4
	0	0	0	0	4	
35. Filozof	0	0	1	0	0	1/0
	0	0	0	0	0	
37. Profesor italijanskog jezika	0	0	0	1	0	1/1
	0	0	0	1	0	
38. Profesor francuskog jezika	0	0	0	0	1	1/1
	0	0	0	0	1	
39. Profesor engleskog jezika	0	0	2	0	1	3/2
	0	0	1	0	1	
40. Profesor	0	0	1	2	6	9/8

bosanskog jezika	0	0	0	2	6	
41. Profesor razredne nastave	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
42. Profesor turskog jezika	0 0	0 0	0 0	2 2	0 0	2/2
43. Profesor filozofije	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
44. Bibliotekar	0 0	0 0	2 2	0 0	0 0	2/2
45. Psiholog	0 0	0 0	0 0	1 1	1 1	2/2
46. Arheolog	0 0	0 0	1 1	0 0	0 0	1/1
47. Pedagog	0 0	0 0	1 1	1 1	1 1	3/3
48. Pravnik	0 0	0 0	8 3	11 9	9 7	28/19
49. Ekolog	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
50. Inženjer šumarstva	0 0	0 0	1 1	1 0	2 1	4/2
51. Agronom za hortikulturu	0 0	0 0	0 0	1 1	0 0	1/1
52. Inženjer agronom	0 0	0 0	0 0	3 3	1 1	4/4
53. Inženjer prehrambene tehnologije	0 0	0 0	2 2	3 3	1 1	6/6
54. Inženjer tekstilne tehnologije	0 0	0 0	2 2	0 0	0 0	2/2
55. Inženjer arhitekture	0 0	0 0	1 1	1 1	1 0	3/2
56. Inženjer geodezije	0 0	0 0	0 0	2 2	1 1	3/3
57. Inženjer elektroenergetike	0 0	0 0	3 1	0 0	0 0	3/1
58. Inženjer elektrotehnike	0 0	0 0	1 1	2 2	0 0	3/3
59. Mašinski inženjer	0 0	0 0	4 3	6 3	1 1	11/7
60. Profesor vjeronauke	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
61. Farmaceutski tehničar	0 0	4 4	2 2	0 0	0 0	6/6
62. Fizioterapeut	0 0	0 0	2 1	1 1	4 4	7/6
63. Upravni	0	0	2	4	0	6/4

službenik	0	0	2	2	0	
64. Grafički tehničar	0	0	0	1	0	1/1
	0	0	0	1	0	
65. Mualim	0	6	6	3	0	15/7
	0	2	2	3	0	
66. Ručni pakirer	0	0	0	0	1	1/0
	0	0	0	0	0	
67. Kozmetičar	0	0	1	0	0	1/1
	0	0	1	0	0	
68. Sekretarica	0	1	0	0	0	1/1
	0	1	0	0	0	
69. Maturant gimnazije	0	18	56	20	23	117/86
	0	9	45	16	16	
70. Slikar	0	0	0	0	1	1/1
	0	0	0	0	1	
71. Muzičar	0	0	0	1	0	1/0
	0	0	0	0	0	
72. Medicinska sestra za porodiljsko- ginekološku zdravstvenu njegu	0	0	1	0	0	1/1
	0	0	1	0	0	
73. Zubotehničar	0	1	1	0	0	2/2
	0	1	1	0	0	
74. Turistički animator	0	6	8	0	1	15/13
	0	6	6	0	1	
75. Ekonomski tehničar	0	26	56	29	31	142/112
	0	17	41	25	29	
76. Veterinarski tehničar	0	0	1	1	0	2/0
	0	0	0	0	0	
77. Šumarski tehničar	0	0	2	0	1	3/2
	0	0	1	0	1	
78. Poljoprivredni tehničar	0	0	0	0	2	2/2
	0	0	0	0	2	
79. Ekološki tehničar	0	0	1	0	0	1/0
	0	0	0	0	0	
80. Tehničar elektroničar za računare	0	0	0	1	0	1/0
	0	0	0	0	0	
81. Saobraćajni tehničar	0	0	0	0	1	1/1
	0	0	0	0	1	
82. Tehničar za telekomunikacije	0	0	0	0	1	1/1
	0	0	0	0	1	
83. Tehničar drumskog saobraćaja	0	1	2	3	3	9/6
	0	1	1	1	3	
84. Rudarski tehničar	0	0	1	1	1	3/2
	0	0	1	0	1	

85. Građevinski tehničar	0 0	3 0	7 4	5 3	12 7	27/14
86. Tehnički crtač za arhitekturu	0 0	0 0	1 0	0 0	0 0	1/0
87. Tekstilni tehničar	0 0	20 16	25 18	5 4	0 0	50/38
88. Elektroenergetski tehničar	0 0	0 0	1 0	4 0	1 0	6/0
89. Elektrotehničar za procesnu tehniku	0 0	0 0	1 0	4 1	10 1	15/2
90. Elektrotehničar za distribuciju električne energije	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
91. Računarski tehničar	0 0	0 0	1 1	0 0	0 0	1/1
92. Elektrotehničar	0 0	0 0	0 0	3 1	3 0	6/1
93. Špediter	0 0	1 0	0 0	0 0	0 0	1/0
94. Mašinovođa	0 0	1 0	2 0	0 0	1 0	4/0
95. Tehničar konstruktor šinskih vozila	0 0	0 0	0 0	2 0	0 0	2/0
96. Tehničar za željezničke telekomunikacije	0 0	0 0	1 1	1 0	0 0	2/1
97. Mašinski tehničar	1 1	10 2	26 5	4 2	4 1	45/11
98. Elektroinstalater	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
99. Elektromehaničar	5 0	15 0	18 0	7 0	9 0	54/0
100. Plinoinstalater	0 0	0 0	0 0	1 0	0 0	1/0
101. Vodoinstalater	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
102. Elektromehaničar za elektroenergetiku	0 0	1 0	1 0	0 0	0 0	2/0
103. Rukovalac građevinskim mašinama	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
104. Vozač putničkog automobila	0 0	0 0	2 0	0 0	0 0	2/0
105. Prehrambeni preradnik	0 0	1 1	0 0	0 0	0 0	1/1
106. Mehaničar elektroničar	0 0	0 0	0 0	0 0	5 0	5/0

107. Vozač teretnog vozila	0 0	0 0	2 0	0 0	2 0	4/0
108. Električar održavanja	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
109. Krojač krzna i kože	0 0	0 0	0 0	0 0	2 2	2/2
110. Autoelektričar	10 0	14 0	18 0	10 0	9 0	61/0
111. Vozač kamiona	1 0	1 0	2 0	0 0	1 0	5/0
112. Automehaničar	8 1	14 0	18 0	13 0	18 0	71/1
113. Metalotokar	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
114. Krojač	0 0	0 0	13 11	18 13	16 12	47/36
115. Bravar	4 0	3 0	6 0	5 0	6 0	24/0
116. Zidar	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
117. Slastičar	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
118. Zavarivač	6 0	3 0	5 1	3 0	0 0	17/1
119. Keramičar	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
120. Dekorater	0 0	0 0	0 0	1 0	0 0	1/0
121. Autolimar	0 0	0 0	0 0	0 0	3 0	3/0
122. Prodavač	0 0	20 17	13 12	10 10	25 22	68/61
123. Tapetar	0 0	0 0	0 0	0 0	1 0	1/0
124. Konobar	0 0	0 0	0 0	0 0	1 1	1/1
125. Frizer	13 12	31 29	42 32	33 29	47 46	166/148
126. Pekar	0 0	0 0	0 0	0 0	2 2	2/2
127. Kuhar	2 1	0 0	5 4	1 1	1 0	9/6
128. Cvjećar	0 0	0 0	1 0	0 0	0 0	1/0
129. Radnik za jednostavne poslove	46 31	30 17	60 40	45 27	67 39	249/154

Novoprijavljeni na evidenciji Službe za zapošljavanje u prosjeku zaposlenje čekaju oko tri godine. Najkraće čekaju nezaposleni s VSS, a najduže nezaposleni NK radnici.

Najbrojnija VSS zanimanja na evidenciji nezaposlenih su: pravnik, ekonomist, socijalni radnik, politolog, prof. bosanskog jezika.

Najbrojnija SSS zanimanja na evidenciji nezaposlenih su: ekonomski tehničar, maturant gimnazije, mašinski tehničar, tekstilni tehničar, građevinski tehničar i medicinska sestra, a najbrojnija KV zanimanja su: prodavač, frizer, automehaničar, bravar, obučar.

Najtraženija VSS zanimanja su: ekonomist, mašinski inženjer, elektro inženjer, pravnik i profesor matematike, a deficitarna VSS zanimanja su: prof. matematike, prof. fizike, inženjer elektrotehnike, doktor medicine i prof. njemačkog jezika.

Najtraženija SSS zanimanja su: tekstilni tehničar, elektrotehničar, mašinski tehničar, ekonomski tehničar i maturant gimnazije, dok su deficitarna SSS zanimanja: tehničar za obuču, kožarski tehničar, turistički animator, ugostiteljski tehničar i elektrotehničar.

Najtraženija KV zanimanja su: šivač, krojač, zidar, bravar, zavarivač, a deficitarna KV zanimanja su: zavarivač, bravar, zidar, tesar, armirač.

Iz svih navedenih napomena i tabela vidljivi su podaci koji mogu poslužiti mladim osobama pri odabiru srednje škole ili visoke škole, odnosno pri izboru budućeg zanimanja. Na osnovu podataka o nezaposlenima po pojedinim zanimanjima mogu vidjeti i kakva im je konkurencija na tržištu radne snage.

Pored projekata sufinansiranja zapošljavanja preko Zavoda za zapošljavanje realiziraju se i projekti Gradske uprave Visoko s ciljem podizanja znanja i kompetencija te zapošljavanja nezaposlenih osoba.

Projekti Gradske uprave koji imaju za cilj podizanje znanja i kompetencija te zapošljavanje nezaposlenih osoba su sljedeći:

1. u toku 2016. godine, u okviru USAID-ovog Gold projekta „Stručno osposobljavanje, priprema za rad i zapošljavanje obučara“, u partnerstvu s Gradskom upravom, osigurana je finansijska i tehnička podrška za prekvalifikaciju 66 osoba, mladih ljudi koji su zaposleni u privrednim društvima „Antestil“ i „Maksi“;

2. u toku 2017. godine projektom „Podrška marginaliziranim grupama žena“ u saradnji s USAID-om i Institutom za razvoj mladih KULT osigurana su grant sredstva za pokretanje biznisa za četiri korisnice;

3. u toku 2018. godine implementiran je Projekt zapošljavanja mladih – YEP projekt.

Ovaj projekt je podržan od Vlade Švicarske i njegov cilj jeste da uspostavi partnerski odnos između lokalnih aktera koji će učestvovati u projektu koji se odnosi na jačanje preduzetničke klime u jednoj lokalnoj zajednici.

Rezultat ovog projekta su četiri nova registrirana obrta te razvoj novih proizvoda i povećanje obima proizvodnje u tri ranije registrirana obrta, što je omogućeno dodjelom bespovratnih sredstava za navedene obrtnike.

Projekti ove vrste, koji se zasnivaju na udruživanju finansijskih sredstava s međunarodnim organizacijama, kao i osiguravanju materijalno-tehničkih uvjeta za

implementaciju projekta, i u narednom će periodu biti zastupljeni, a u cilju podizanja znanja i kompetencija za zapošljavanje nezaposlenih mladih osoba.

Prema podacima Službe za finansije, privredu i društvene djelatnosti, Odsjeka za privredu, sačinjena je analiza registriranih obrta, ugostitelja i trgovaca za period 2016–2019. godine, odnosno broj registriranih „mladih lica“, u skladu s definicijom starosne dobi mladih prema Zakonu o mladima Federacije Bosne i Hercegovine.

2016. godina

1. Obrtnici – 16 obrtnika /frizerski, krojački, automehaničarski obrti/
2. Ugostiteljske radnje – 11
3. Trgovinske radnje – 1

2017. godina

1. Obrtnici – 14 obrtnika /frizerski, pekarski, građevinski obrti/
2. Ugostiteljske radnje – 6
3. Trgovinske radnje – 1

2018. godina

1. Obrtnici – 16 obrtnika /automehaničarski, građevinski obrti/
2. Ugostiteljske radnje – 19
3. Trgovinske radnje – 10

2019. godina

1. Obrtnici – 32 obrtnika /građevinski obrti, agencije za reklamu i propagandu, obrti za popravak računске opreme i sl./
2. Ugostiteljske radnje – 14
3. Trgovinske radnje – 10

Kada je riječ o tradicionalnim zanimanjima – zanatima na području Grada Visoko, to su sljedeći zanati:

1. prerada kože i krzna i proizvodnja kožne konfekcije i galanterije;
2. prerada mesa – proizvodnja suhomesnatih proizvoda;
3. proizvodnja predmeta od drveta – proizvodnja suvenirna.

Za obavljanje navedenih zanata postoji interes mladih ljudi, ali su to uglavnom mladi ljudi u čijim se porodicama tradicionalno obavljaju navedeni zanati.

Što se tiče drugih djelatnosti, veliki interes mladih ljudi je za sljedeće djelatnosti:

- a) taksi-prijevoz;
- b) autoprijevoz;
- c) građevinski radovi;
- d) automehaničar, autolakirer;
- e) frizerski saloni.

U poljoprivrednoj djelatnosti, u registriranim poljoprivrednim gazdinstvima, obrtima ili firmama, od ukupno 2148 registriranih, 18,7% čine mladi ljudi.

Najčešća poveznica mladih osoba i poljoprivredne djelatnosti jeste porodično bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom, koja se prenosi s generacije na generaciju.

Također, uslijed nedostatka ili nemogućnosti pronalaska posla u svojoj struci ili nekoj drugoj, bavljenje poljoprivrednom djelatnošću predstavlja alternativu za rješavanje egzistencijalnih pitanja.

Kroz uporedne pokazatelje vidljivo je povećanje broja mladih ljudi koji se bave poljoprivrednom proizvodnjom.

Tabela broj 8: Broj mladih ljudi koji se bave poljoprivredom

Godina	Broj mladih osoba koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom kao osnovnim ili dopunskim zanimanjem
2016.	218
2017.	315
2018.	404
2019.	444

U posljednje četiri godine povećao se broj mladih osoba koje se bave poljoprivrednom proizvodnjom za više od 50%.

Iz strukturnih izvještaja koji se vode u nadležnoj gradskoj službi, izdvojena grupa mladih osoba poljoprivrednika prema stepenu obrazovanja je sljedeća:

- 16 mladih osoba s nezavršenom osnovnom školom;
- 55 mladih osoba sa završenom osnovnom školom;
- 235 mladih osoba sa završenom srednjom školom;
- 11 mladih osoba sa završenom višom školom;
- 19 mladih osoba sa završenim fakultetom.

Kroz jačanje uloge mladih i održivog ruralnog razvoja kroz poljoprivrednu proizvodnju evidentirano je nekoliko implementiranih projekata u kojima su direktno učestvovala mlade osobe.

Socioekonomsko jačanje porodica iz grupe socijalno ugroženih porodica ogleda se u sljedećem:

- preko 120 dodijeljenih platenika od 100m² s pratećom opremom, od čega je 29 platenika dodijeljeno mladim osobama koje su aplicirale;
- 10 mladih osoba prošlo obuku i educiranje vezano za pisanje i upravljanje projektnim ciklusom iz oblasti poljoprivredne proizvodnje;
- pet otvorenih poljoprivrednih obrta mladih osoba kroz razne programe pomoći samozapošljavanja.

2. Problemi mladih

Na osnovu analize rezultata istraživanja potreba i problema mladih Grada Visoko, utvrđeni su sljedeći problemi u oblasti zapošljavanja mladih:

1. mladima nedostaje podrška pri pokretanju biznisa. Iskazana je potreba za sljedećim vrstama podrške: finansijskom (oko 81% ispitanika), tržišnom (35% ispitanika) i profesionalno-edukativnom (29% ispitanika);
2. mladi ljudi su neinformirani vezano za vladine programe zapošljavanja namijenjene mladim osobama, 70% mladih iz gradskih sredina i 82% mladih iz vangradskih sredina nije čulo za neki vladin program. Nepoznavanje vladinih programa zapošljavanja prisutno je u svim istraživanjima o mladima u različitim lokalnim zajednicama;
3. mlade osobe ne rade na poslovima za koje su se školovali. Oko 49% mladih ljudi koji su zaposleni ne radi poslove za koje se obrazovalo, a 23% ih smatra da djelimično obavlja poslove za koje se školovalo.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

Vrlo hitno, ali nebitno	Vrlo hitno i vrlo bitno 1. Mladima nedostaje podrška pri pokretanju biznisa, i to finansijska, tržišna i profesionalno-edukativna 2. Mladi ljudi su neinformirani i ne koriste vladine programe zapošljavanja namijenjene mladim osobama 3. Mlade osobe ne rade na poslovima za koje su se školovale
Nije ni hitno ni bitno	Nije hitno, ali je bitno

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Mladima nedostaje podrška pri pokretanju biznisa, i to finansijska, tržišna i profesionalno-edukativna	Uspostavljen sistem stručne podrške mladima koji žele pokrenuti vlastiti biznis	Organizacija edukacija, treninga i predavanja u saradnji s agencijom, knjigovodstvenim sistemom, Privrednom komorom ZE-DO kantona i drugim institucijama	kontinuirano 2020. 2024.	Gradska uprava Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti Privredna komora ZE-DO kantona	2020: 3.000 2021: 3.000 2022: 3.000 2023: 3.000 2024: 3.000
		Implementacija Projekta CEFE Program podrške preduzetništvu	2020. godina		15.000 KM

		Putem poticaja za preduzetništvo na nivou grada raspisati javne pozive za refundaciju troškova za pokretanje biznisa mladih ljudi	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Gradska uprava / nadležna služba	2020: 10.000 2021: 10.000 2022: 10.000 2023: 10.000 2024: 10.000
2. Mladi ljudi su neinformirani i ne koriste vladine programe zapošljavanja za mlade osobe	Unaprijediti postojeće programe zapošljavanja i samozapošljavanja za mlade i promovirati ih	Uspostaviti sistem redovnog informiranja i promoviranja programa zapošljavanja i samozapošljavanja putem medija, obavijesti udruženjima mladih, portala, društvenih mreža i slično Organizirati info sastanke za mlade prije objavljivanja programa zapošljavanja i samozapošljavanja	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Zavod za zapošljavanje ZE-DO kantona Biro Visoko Gradska uprava / nadležna služba	
3. Mlade osobe ne rade na poslovima za koje su se školovale	Mladi nakon završenog školovanja lakše dolaze do radnog mjesta	Aktivnosti na usklađivanju obrazovnog sistema s potrebama tržišta rada Uputiti inicijativu za formiranje savjetodavnog tijela pri srednjoškolskim savjetodavnim ustanovama	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport ZE-DO kantona kao resorno ministarstvo Gradska uprava / Gradsko vijeće Srednje škole na području Grada Visoko	

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	28.000
2021.	13.000
2022.	13.000
2023.	13.000
2024.	13.000
Ukupno:	80.000 KM

4.3. Socijalna briga mladih

1. Analiza stanja

Socijalna briga i zaštita je posebno važna dimenzija u cilju ostvarivanja i zaštite prava i slobode građana.

Aдекватna socijalna zaštita mladih predstavlja sve mjere kojima se premašuju ili ublažavaju socijalne razlike te podiže osjećaj sigurnosti u društvu. Posebno su važne mjere u društvu koje su usmjerene na mlade ljude koji se nalaze u riziku socijalne isključenosti.

Neophodno je uspostavljanje sistema koji će mladim ljudima pružiti ujednačene životne šanse i mogućnosti da se uključe u zajednicu, s obzirom na to da od ukupnog broja stanovnika po popisu iz 2013. godine mladi čine 21,32% u dobi od 15 do 29 godina starosti.

Gradska uprava Visoko socijalnu politiku prema mladima provodi putem JU Centar za socijalni rad, u skladu sa zakonima koji reguliraju ovu oblast.

U okviru ovog centra korisnici ostvaruju pravo na dječiji dodatak, zdravstveno osiguranje, porodijske naknade za zaposlene i nezaposlene porodilje.

Također, putem Centra za socijalni rad korisnicima se priznaje pravo na smještaj u ustanove socijalne zaštite i smještaj u hraniteljske porodice.

Centar za socijalni rad pruža podršku porodicama s djecom, porodicama koje se nalaze u stanju rizika od razdvajanja, usvojenje, rad s maloljetnicima, kategorizaciju i starateljstvo.

Pravo na novčanu pomoć po osnovu različitih prava ostvaruje se putem JU Centar za socijalni rad Visoko, a u posljednjoj godini:

- pravo na jednokratnu novčanu pomoć ostvarilo je 439 osoba;
- jednokratnu novčanu pomoć za nezaposlene porodilje ostvarile su 182 osobe;
- pravo na dječiji dodatak ostvarilo je 875 korisnika.

Prema rezultatima istraživanja vezano za doprinos mladih kućnom budžetu, utvrđeno je da više od 43% mladih ne doprinosi kućnom budžetu, od toga je oko 53% mladih žena koje nisu u mogućnosti nikako doprinositi kućnom budžetu.

Također, 43% mladih živi u domaćinstvima čija su ukupna mjesečna primanja do 1.800 KM.

Značajan je broj mladih koji ne znaju iznos prihoda domaćinstva (16,5%) u kojem žive te 17% mladih nije htjelo odgovoriti na ovo pitanje.

Oko 3% mladih Grada Visoko korisnici su neke vrste socijalne pomoći.

Oko 11% mladih Grada Visoko je vjenčano, a 9,5% ih ima djecu, najčešće jedno dijete.

Važan pokazatelj socijalnog statusa mladih je stambeni status. Oko 87% mladih u Visokom živi u stanu ili kući koji je u vlasništvu njihovih roditelja, dok 3,4% živi odvojeno od roditelja kao podstanar, a 5,4% u svom stanu ili kući.

Prema podacima koji su dobiveni pri istraživanju stanja vezano za optimizam/pesimizam mladih na ličnom i društvenom planu, većina mladih je zadovoljna načinom na koji se odvijaju stvari u njihovom životu (65%), dok je niže zadovoljstvo načinom na koji se odvijaju stvari u društvu, a zadovoljnih je 41%.

Po pitanju percepcije budućnosti, mladi su uglavnom optimistični kada je njihova budućnost u pitanju – 60,3%.

Percepcija budućnosti društva u cjelini je negativnija od percepcije lične budućnosti, oko 29% mladih je u manjoj ili većoj mjeri pesimistično kada je u pitanju budućnost društva.

Pojava da mladi budućnost društva vide kao negativniju od lične budućnosti prisutna je u svim istraživanjima o položaju i problemima mladih.

2. Problemi mladih

Analizom svih raspoloživih podataka, na osnovu istraživanja i informacija, utvrđeni su sljedeći problemi mladih vezano za socijalnu brigu:

1. mladih uzrasta 15–30 godina koji ne mogu doprinijeti kućnom budžetu je 43,60%, od toga su više od polovine (52,9%) mlade ženske osobe;
2. 29,9% mladih u Visokom je bez prihoda;
3. 11,6% mladih raspolaže mjesečnim prihodom u iznosu do 200 KM;
4. najveći broj mladih Grada Visoko (86,6%) živi u stanu ili kući u vlasništvu roditelja;
5. 5,4% mladih uspjelo je stambeno se osamostaliti te imaju vlastiti stan ili kuću.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

Vrlo hitno, ali nebitno 1. Uskladiti zakone koji reguliraju pitanja socijalne politike (otežana realna poredba postojećih zakona)	Vrlo hitno i vrlo bitno 1. Socijalna isključenost marginaliziranih grupa mladih
Nije ni hitno ni bitno	Nije hitno, ali je bitno

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Socijalna isključenost marginaliziranih grupa mladih	1. Omogućeno socijalno uključivanje i pružanje podrške marginaliziranim grupama mladih 2. Povezane su i bolje saraduju institucije koje se bave problematikom mladih (povezivanje škola, Centra za socijalni rad, Centra za mentalno zdravlje i sl.)	Organizirati susrete i radionice koji će povezati socijalno isključene mlade s vršnjacima	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	JU Centar za socijalni rad, osnovne i srednje škole PU Visoko Centar za mentalno zdravlje Grad Visoko Nevladine organizacije	2020: 1.000 2021: 1.000 2022: 1.000 2023: 1.000 2024: 1.000
		Povezati škole i Centar za socijalni rad pri provođenju redovnih aktivnosti Organizirati radionicu s ciljem razvijanja socijalnih vještina i radnih navika mladih			

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	1.000
2021.	1.000
2022.	1.000
2023.	1.000
2024.	1.000
Ukupno:	5.000 KM

4.4. Zdravstvena zaštita mladih

1. Analiza stanja

Očuvanje i zaštita zdravlja ljudi je važno i vrlo odgovorno društveno pitanje. Posebnu pažnju treba pružiti mladim osobama kako kroz sistem redovne zdravstvene zaštite tako i kroz programe preventivnog djelovanja, u cilju zaštite i očuvanja zdravlja kao i promocije zdravih životnih navika.

Zdravstvena zaštita, odnosno prava mladih u okviru zdravstvenog sistema regulirana su Zakonom o zdravstvenoj zaštiti i Zakonom o zdravstvenom osiguranju.

Usluge zdravstvene zaštite na području Visokog pružaju JU Dom zdravlja Visoko, u okviru kojeg djeluju i četiri ambulante porodične medicine: Moštre, Gračanica, Buci i Poriječani.

Također, zdravstvene usluge se pružaju i u okviru privatnih klinika stomatoloških ordinacija, kao i u drugim centrima van Visokog.

Dom zdravlja Visoko pruža usluge primarne zdravstvene zaštite kroz službe: Porodična medicina (18 timova), Laboratorijska dijagnostika, Hitna pomoć 24 sata, Zdravstvena njega u kući i Stomatologija.

Specijalističko-konsultativne službe kroz koje se pružaju zdravstvene usluge su: Epidemiološka služba, Hirurgija, Radiologija, Pulmologija, Centar za mentalno zdravlje, Interna medicina, Ginekologija, Oftalmologija, Fizijatrija, Centar za rani rast i razvoj, Pedijatrija – služba za zaštitu djece predškolskog uzrasta. Također, pružaju se usluge dermatologa i otorinolaringologa (1–3 puta sedmično).

Pravo na zdravstveno osiguranje za sve učenike i studente koji nisu zdravstveno osigurani po drugom osnovu mogu ostvariti svi redovni učenici i studenti putem Službe za finansije, privredu i društvene djelatnosti, a na osnovu Uputstva o načinu priznavanja prava na zdravstveno osiguranje i ostvarivanje osnovne zdravstvene zaštite učenika i studenata koji

nisu osigurani po drugom osnovu („Službene novine Zeničko-dobojskog kantona“, broj: 3/11).

Preventivna zdravstvena zaštita vrši se samo putem savjetovaništa u okviru svake službe.

Tako se prevencija kod stomatologa radi još u dječijoj dobi pružanjem uputa o oralnoj higijeni.

Prevenција na odjelu ginekologije jeste edukacija mladih osoba kada se jave ginekologu, a tiče se zaštite od spolnih bolesti i neželjene trudnoće.

U saradnji s Udruženjem „Damar omladine“ realiziran je projekt zaštite reproduktivnog i psihičkog zdravlja kroz predavanja održana u osnovnim i srednjim školama.

Prevenција u Centru za mentalno zdravlje odvija se kroz redovne aktivnosti i saradnju s osnovnim i srednjim školama, kroz predavanja za učenike o nasilju i ovisnostima, jačanje samopouzdanja i poboljšanje komunikacije i uspostavljanje kvalitetnih međuljudskih odnosa s bliskim ljudima, promociju mentalnog zdravlja, uklanjanje stigme te umanjeње predrasuda u vezi s posjetom psihologu i psihoterapeutu.

Analizom podataka dobivenih pri istraživanju utvrđeno je da je oko 43% mladih Grada Visoko izvršilo sistematski pregled u proteklih godinu dana, a oko 22% je pregled izvršilo prije više od godinu dana.

Tabela broj 9: Učestalost obavljanja sistematskih pregleda mladih u dobi od 15 do 30 godina

SISTEMATSKI PREGLED	Muškarci	Žene	Ukupno
U posljednjih godinu dana	45,7%	40,7%	43,3%
Prije više od godinu dana	19,1%	25,4%	22,2%
Ne sjećam se	21,6%	14,8%	18,3%
Nikada	11,6%	19,0%	15,2%

Razlog obavljanja sistematskog pregleda mladih je zbog posla ili vozačke dozvole.

Iz rezultata se nazire kako žene vode više računa o zdravlju, jer se kao razlog za obavljanje sistematskog pregleda kod žena dosta češće navodi samoinicijativa nego što je to slučaj kod muškaraca. Muškarci češće pregled obavljaju radi sportskih nastupa.

Tabela broj 10: Stepen zadovoljstva mladih uslugama doma zdravlja

Zadovoljstvo zdravstvenim uslugama	Gradske sredine	Vangradske sredine	Ukupno
U potpunosti zadovoljan/na	2,3%	3,7%	3,1%
Zadovoljan/na	17,0%	32,7%	25,8%

Ni zadovoljan/na ni nezadovoljan/na	38,6%	36,4%	37,4%
Nezadovoljan/na	26,9%	13,8%	19,6%
U potpunosti nezadovoljan/na	13,5%	11,1%	12,1%

Najviše mladih osigurano je preko roditelja (57%), dok je 26% mladih zdravstveno osigurano putem poslodavca.

Što se tiče analize podataka vezano za upražnjavanje navika koje bitno utječu na zdravlje i kvalitet života mladih, rezultat je da se oko 53% djevojaka i oko 34% muškaraca Grada Visoko ne bavi rekreativnim ili sportskim aktivnostima.

Vezano za pušenje, oko 67% djevojaka i oko 54% muškaraca izjavilo je da ne konzumira cigarete, u prosjeku je oko 39% mladih svakodnevnih pušača.

Ovdje treba napomenuti, kada se govori o pušenju, da je Bosna i Hercegovina u svim istraživanjima uvijek značajno iznad prosjeka zemalja članica EU. Posebno rizična grupa su muškarci jer cigarete konzumiraju u većem postotku nego žene.

Kada je riječ o nargilama, oko 69% mladih izjavljuje kako nargilu ne konzumira nikako, dok je oko 10% onih koji nargilu konzumiraju više puta sedmično.

Kada govorimo o konzumiranju alkoholnih pića, oko 25% mladih Grada Visoko konzumira alkohol jedanput ili više puta u toku referentnih mjesec dana. U prosjeku, oko 71% mladih navodi kako nikako ne konzumira alkohol.

U odnosu na svoje vršnjake iz zemalja članica EU te zemalja okruženja, mladi u BiH alkohol konzumiraju dosta manje, pogotovo kada govorimo o ženama.

U istraživanju mladi navode kako ne konzumiraju opojne droge.

Tabela broj 11: Konzumiranje opojnih droga u referentnih mjesec dana

	Gradske sredine	Vangradske sredine	Ukupno
Ne konzumiram opojne droge	86,5%	97,2%	92,5%
Niti jednom	5,8%	0,9%	3,1%
Samo jedanput	2,3%	0,9%	1,5%
Do 5 puta	0,6%	0,0%	0,3%
Do 10 puta	0,6%	0,0%	0,3%
Više od 10 puta	1,8%	0,0%	0,8%
Ne želim odgovoriti	2,3%	0,9%	1,5%

Kada se tumače podaci o konzumiranju droga, treba uzeti u obzir i mogućnost da mladi nisu spremni iskreno odgovoriti na ovo pitanje iako je istraživanje bilo anonimnog karaktera.

Preciznih podataka o ishrani i zastupljenosti gojaznosti kod populacije mladih u BiH nema, ali različite organizacije koje se bave mjerenjima ovih zdravstvenih pokazatelja imaju upozoravajuće procjene za pojavu gojaznosti u BiH u budućnosti kod svih dobnih skupina, te ukazuju na to da se ovim pitanjem treba ozbiljno baviti.

Kada govorimo o mladima u Visokom, prema rezultatima istraživanja, oko 37% mladih je u referentnih godinu dana na neki način promijenilo svoju ishranu. Najviše (oko 19%) ih je samoinicijativno iz prehrane izbacilo određene namirnice (meso/šećer/soli/masti...), oko 8% mladih je ishranu promijenilo na način da je u prehranu uključilo suplemente, a oko 5% ih je u prehranu uključilo bobice, sjemenke, sirovu hranu i sl.

Oko 3% mladih ima drugačiju prehranu zbog određenih zdravstvenih stanja poput dijabetesa, alergija i drugih zdravstvenih stanja.

Prema provedenom istraživanju, oko 37% mladih Grada Visoko posjetilo je psihologa, a za više od polovine njih posjeta psihologu bila je korisna.

Mladi koji nikad nisu posjetili psihologa najčešće navode da nisu osjetili potrebu za posjetu psihologu ili navode kako im je bilo neprijatno tražiti psihološko savjetovanje (3%), da usluga psihologa nije dostupna u mjestu u kojem žive (3%) te 5% mladih navodi da nisu posjetili psihologa jer nisu znali kome da se obrate iako su željeli posjetiti psihologa.

2. Problemi mladih

Na osnovu podataka i izvještaja Doma zdravlja Visoko, provedenih istraživanja o problemima i potrebama mladih u Visokom koja je proveo Institut za razvoj mladih KULT u toku mjeseca augusta 2019. godine, uočeni su sljedeći problemi i potrebe mladih:

1. preko 15% nije nikad obavilo sistematski pregled, a preko 18% ih se ne sjeća kada su obavili sistematski pregled;
2. 61% muškaraca i 67% žena u dobi od 15 do 30 godina obavilo je sistematski pregled zbog posla ili vozačke dozvole;
3. preko 31% mladih nije zadovoljno uslugama koje pruža dom zdravlja;
4. oko 53% djevojaka i oko 34% muškaraca Grada Visoko ne bavi se rekreativnim ili sportskim aktivnostima;
5. oko 39% mladih svakodnevno konzumira cigarete;
6. oko 15% djevojaka ne želi odgovoriti na pitanje o tome da li su i kada izvršile ginekološki pregled, što ukazuje na mogućnost da su pitanja seksualnog i reproduktivnog zdravlja još tabu tema među mladim ljudima;
7. broj mladih s respiratornim smetnjama je u porastu, 2015. godine bila su 752 pacijenta, 2019. godine 876 pacijenata;

8. veliki je broj mladih osoba s problemima vezanim za oralno zdravlje, 1112 pacijenata u 2019. godini;

9. prisutan je i porast broja mladih osoba s poteškoćama s mentalnim zdravljem, 345 pacijenata u 2019. godini.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

Vrlo hitno, ali nebitno	Vrlo hitno i vrlo bitno 1. Porast respiratornih smetnji, 2015. godine 752 pacijenta, 2019. godine 876 pacijenata 2. Nizak nivo znanja o reproduktivnom zdravlju i pitanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja tabu tema među mladim ljudima 3. Nizak nivo znanja o oralnom zdravlju (1112 pacijenata s karijesom) 4. Porast broja mladih ljudi s poteškoćama s mentalnim zdravljem
Nije ni hitno ni bitno	Nije hitno, ali je bitno 25,3% mladih konzumira alkohol 45,7% muškaraca i 32,8% žena konzumira cigarete 31% mladih konzumira nargilu (mladi u dobi od 15 do 30 godina starosti)

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provedenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Porast broja mladih s respiratornim smetnjama. Po podacima JU Dom zdravlja Visoko, u 2015. godini 752 pacijenta, u 2019. godini 876 pacijenata	Smanjen broj mladih s respiratornim smetnjama Mladi su upoznati sa štetnošću utjecaja duhanskog dima i nargile na zdravlje	Redovno informiranje mladih putem online i drugih lokalnih medija o zaštiti respiratornih organa Edukacija mladih o štetnosti utjecaja cigareta i duhanskog dima i nargile	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Gradska uprava Dom zdravlja Osnovne i srednje škole Nevladine organizacije	2020: 1.500 2021: 1.500 2022: 1.500 2023: 1.500 2024: 1.500
2. Nizak nivo znanja mladih o reproduktivnom zdravlju Pitanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja je tabu tema među mladima, 15% mladih djevojaka ne želi odgovarati na pitanja o ovoj temi	Mladi su upoznati sa značajem zaštite i očuvanja reproduktivnog zdravlja Pitanje seksualnog i reproduktivnog zdravlja nije tabu tema među mladima	Edukacija mladih (učenici 7, 8. i 9. razreda osnovnih škola i učenici srednjih škola) o značaju očuvanja i zaštite reproduktivnog zdravlja kroz škole i savjetovalište za mlade	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Dom zdravlja, osnovne i srednje škole NVO Gradska uprava	2020: 1.500 2021: 1.500 2022: 1.500 2023: 1.500 2024: 1.500

<p>3. Nizak nivo znanja mladih o oralnom zdravlju</p>	<p>Mladi su upoznati s važnošću i načinom zaštite oralnog zdravlja</p>	<p>Edukacija mladih o važnosti i načinu zaštite oralnog zdravlja Informiranje mladih putem online medija i drugih medija o značaju očuvanja oralnog zdravlja</p>	<p>2020. 2021. 2022. 2023. 2024.</p>	<p>Dom zdravlja, osnovne i srednje škole NVO Gradska uprava</p>	<p>2020: 1.500 2021: 1.500 2022: 1.500 2023: 1.500 2024: 1.500</p>
<p>4. Porast broja mladih ljudi s poteškoćama s mentalnim zdravljem</p> <p>Na osnovu izvještaja JU Dom zdravlja Visoko za 2019. godinu, bilo je 345 pacijenata u toj godini</p>	<p>Mladi su upoznati s važnošću očuvanja mentalnog zdravlja, kao i s mogućim efikasnijim načinima nošenja s teškim životnim situacijama</p> <p>Očekuje se smanjenje broja pacijenata za 20–30%</p>	<p>Edukacija mladih o zaštiti mentalnog zdravlja od polaska u osnovnu školu Edukacija mladih o značaju kreiranja kvalitetnijih međuljudskih odnosa kao načinu zaštite od poremećaja u ponašanju Otvaranje centra za mlade unutar kojeg bi djeca i mladi imali na jednom mjestu priliku za različite edukativne radionice o mentalnom zdravlju, radionice za kreiranje kvalitetnijih međuljudskih odnosa Online besplatno psihološko savjetovalište</p>	<p>2020. 2021. 2022. 2023. 2024.</p>	<p>Dom zdravlja, osnovne i srednje škole NVO Gradska uprava</p>	

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	5.500
2021.	5.500
2022.	5.500
2023.	5.500
2024.	5.500
Ukupno:	27.500 KM

4.5. Kultura i sport mladih

4.5.1. Kultura

1. Analiza stanja

Kultura je jedna od najbitnijih karakteristika kako čovjeka tako i cijelog ljudskog društva. Kultura predstavlja skup različitih procesa i promjena koje nastaju kao rezultat duhovnog i materijalnog djelovanja. Novije definicije kulturu društva definiraju kao način života zajednice i kao sistem vrijednosti u društvu.

Gradska uprava Visoko osigurava uvjete, materijalne i finansijske, za razvoj oblasti kulture, kulturnih dešavanja, očuvanje kulturne tradicije i vrijednosti kao važne društvene pojave.

Nosioci dešavanja u oblasti kulture su Javna ustanova Centar za kulturu, sport i informisanje, Javna ustanova Gradska biblioteka i Javna ustanova Zavičajni muzej.

U okviru JU Centar za kulturu, sport i informisanje su Kulturni centar Altindag, kino sala i dvorana KSC „Mladost“, kompleks „Luke“ i sala „Partizan“.

Kulturni centar i kinosala su prostori gdje se održavaju pozorišne predstave, koncerti, projekcije filmova, promocije knjiga.

Javna ustanova Gradska biblioteka posjeduje fond od 65.000 bibliotečkih jedinica. U 2019. godini registrirano je 1915 korisnika biblioteke.

Pored knjižnog fonda u Gradskoj biblioteci, sve osnovne i srednje škole posjeduju vlastite biblioteke sa značajnim brojem bibliotečkih jedinica.

Javna ustanova Zavičajni muzej u okviru svoje redovne djelatnosti istražuje, prikuplja, obrađuje i čuva muzejski materijal, organizira stalne i povremene izložbe i vrši prezentaciju značajnih otkrića i znamenitosti.

Na području Grada Visoko djeluje više udruženja koja doprinose razvoju i unapređenju kulture na ovim prostorima, a najznačajniji su: Kulturno-umjetničko društvo „Visoko“,

Udruženje građana likovnih umjetnika „LIKUM 76“, Udruženje Sevdah za mlade, Udruženje „Ars tragovi“, Teatar „Total“, Bošnjačka zajednica kulture „Preporod“.

Posebno treba istaknuti kulturne manifestacije koje se redovno održavaju u Visokom u organizaciji ovih udruženja i uz finansijsku podršku Grada Visoko, a to su: redovne izložbe likovnih umjetnika u Galeriji Likum i likovne kolonije u organizaciji Udruženja „LIKUM 76“, „Dani Zaima Muzaferije“ u organizaciji Udruženja „Ars tragovi“ kao i pozorišne predstave Udruženja „Teatar total“ i smotre folklora Kulturno-umjetničkog društva „Visoko“ i Preporoda Visoko.

U okviru tradicionalne manifestacije „Visočko ljeto“ svake godine se organiziraju sportske i kulturne aktivnosti, posebno bogat program muzičke, likovne, dramske i filmske umjetnosti.

Prema rezultatima istraživanja, mladih koji su zadovoljni podrškom lokalnih vlasti kada je u pitanju kulturni sadržaj je u prosjeku 16%. Više su zadovoljni mladi iz vangradskih sredina i djevojke.

Vezano za zadovoljstvo mladih podrškom lokalnih vlasti u oblasti kulture, mladi uglavnom nemaju jasno izražen stav, jer ih većina izjavljuje kako su „ni zadovoljni ni nezadovoljni“ podrškom koju lokalna vlast pruža u oblasti kulture (40,7%).

Odnosom medija, odnosno vremenom koje mediji posvećuju kulturi zadovoljno je oko 23% mladih, nezadovoljnih je oko 20%, a onih koji nisu ni zadovoljni ni nezadovoljni je oko 42%.

Kad se govori o zadovoljstvu mladih podrškom kulturi, bitno je ustanoviti i koliko su mladi zaista zainteresirani za kulturne i umjetničke sadržaje.

Značajan broj mladih koji nemaju izražen stav o tome da li su zadovoljni ili ne podrškom kulturi ukazuje na to da postoji određen broj mladih kojima kultura u suštini i nije sfera interesiranja.

Stoga je mladima postavljeno i direktno pitanje o tome koliko su zainteresirani za kulturu i umjetnost. U prosjeku, 18% mladih navodi kako su nezainteresirani za ovu vrstu sadržaja, 35% je zainteresiranih, 14% veoma zainteresiranih i oko 29% je onih koji biraju neutralan odgovor.

Više od polovine mladih je navelo da imaju priliku posjećivati događaje iz oblasti kulture i umjetnosti, ali rijetko. Također, mladi su naveli da, kada bi imali priliku posjećivati kulturne i umjetničke događaje, sasvim sigurno bi ih posjećivali (oko 25%), odnosno vjerovatno bi ih posjećivali (oko 36%) mladih.

2. Problemi mladih

1. 18% mladih nezainteresirano je za sadržaj iz oblasti kulture i umjetnosti.
2. 40,7% mladih nema izražen stav o tome da li su zadovoljni ili ne podrškom lokalne vlasti kulturi.
3. Nedovoljan je broj događaja iz oblasti kulture i umjetnosti u organizaciji javnih ustanova namijenjenih mladim osobama.
4. Mali broj mladih ljudi posjećuje kulturne sadržaje.
5. Mladi ne učestvuju u kreiranju kulturnih i umjetničkih sadržaja.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

Vrlo hitno, ali nebitno	Vrlo hitno i vrlo bitno 1. Nedovoljan broj događaja iz oblasti kulture i umjetnosti u organizaciji javnih ustanova namijenjenih mladima 2. Mali broj mladih ljudi posjećuje kulturne sadržaje 3. Mladi ne učestvuju u kreiranju kulturnih i umjetničkih sadržaja
Nije ni hitno ni bitno	Nije hitno, ali je bitno

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provedenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Nedovoljan broj događaja iz oblasti kulture i umjetnosti namijenjenih mladima	Povećan broj kulturnih sadržaja i manifestacija namijenjenih mladim osobama	Organizacija manifestacija i događaja iz oblasti kulture i umjetnosti u toku jedne godine Promocija događaja i manifestacija za mlade	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	JU Centar za kulturu, sport i informisanje Gradska uprava NVO iz oblasti kulture, umjetnosti i omladinske NVO	2020: 5.000 2021: 5.000 2022: 5.000 2023: 5.000 2024: 5.000
2. Mali broj ljudi posjećuje kulturne sadržaje	Mladi posjećuju kulturne sadržaje	Promocija kulturnih sadržaja	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	JU Centar za kulturu, sport i informisanje Gradska uprava NVO iz oblasti kulture, umjetnosti i omladinske NVO	
3. Mladi ne učestvuju u kreiranju kulturnih i umjetničkih sadržaja	Mladi su aktivno uključeni u kreiranje kulturnih i umjetničkih sadržaja	Organizirati i promovirati kulturne i umjetničke sadržaje koje kreiraju mladi Promocija i afirmacija stvaralaštva mladih	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	JU Centar za kulturu, sport i informisanje Gradska uprava NVO iz oblasti kulture, umjetnosti i omladinske NVO	2020: 5.000 2021: 5.000 2022: 5.000 2023: 5.000 2024: 5.000

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	10.000
2021.	10.000
2022.	10.000
2023.	10.000
2024.	10.000
Ukupno:	50.000 KM

4.5.2. Sport

1. Analiza stanja

Sport ima značajnu društvenu ulogu, važan je za očuvanje zdravlja te stvaranje radnih sposobnosti. Ta uloga je usmjerena na odgojno-obrazovne vrijednosti i provjere tih vrijednosti kroz uspjeh učesnika sa stalnom težnjom za napretkom.

Na području Grada Visoko postoje sljedeći organizacijski oblici:

1. Sportski savez Visoko;
2. Općinski nogometni savez Visoko;
3. Udruženje pedagoga fizičke kulture;
4. Savez za sport i rekreaciju invalida;
5. obrazovne ustanove;
6. sportski klubovi;
7. sportska udruženja (planinari, ribolovci i sl.).

Tabela broj 12: U nastavku je prikazan tabelarni pregled sportskih klubova i sportskih organizacija koji djeluju na području Grada Visoko

NAZIV SPORTSKIH ORGANIZACIJA I KLUBOVA		
1.	Sportski savez Visoko	41. NK "Monjare – Kološići" Moštre
2.	Nogometni klub "Bosna"	42. NK "Moštre" Moštre

3.	FK "Kosmos" Poriječani	43. NK "Omladinac" Poriječani
4.	Malonogometni klub "Galaktikosi"	44. NK "Poriječani" Poriječani
5.	Malonogometni klub "Samirče"	45. NK "Sloboda" Vratnica
6.	Rukometni klub "Bosna"	46. NK "Zmaj" B. Mahala
7.	Ženski rukometni klub "Bosna"	47. Malonogometni klub "Doktori i čarobnjaci"
8.	Rukometni klub "Visoko"	48. Omladinski fudbalski klub "Dijamant" Grđevac
9.	Rukometni klub "Bosna – Veterani"	49. Nogometna škola "Bosna – Vi"
10.	Odbojkaški klub "Tempo"	50. Škola fudbala "Napad je najbolja odbrana"
11.	Streljački klub "Visoko"	51. Škola fudbala "Visport"
12.	Aeroklub "Izet Kurtalić"	52. Košarkaški klub „Visoko“
13.	Taekwondo klub „Crni labudovi“	53. "Univerzalna škola sporta"
14.	Kuglaški klub "Bosna"	54. Sportsko ribolovno društvo "Visoko"
15.	Klub ritmičke gimnastike "Visoko"	55. "Društvo pedagoga fizičke kulture"
16.	Bokserski klub "Visoko"	56. Društvo za sport i rekreaciju "Centrosport"
17.	Karate klub "Visoko"	57. Planinarsko društvo "Visočica"
18.	Karate klub "Fudokan"	58. Sportsko društvo "Liješeva" Liješeva
19.	Karate klub "Seiken"	59. Udruženje rukometnih sudija Visoko
20.	Karate klub "Moštre"	60. Udruženje "Eko viking"
21.	Karate klub "Budućnost"	61. Udruženje veterana sporta Visoko
22.	Teniski klub "Bosna"	62. Lovačko udruženje "Srndać" Visoko
23.	Teniski klub "Kraljevski – Royal Bosna"	63. Savez za sport i rekreaciju invalida
24.	Šahovski klub "Visoko"	64. Klub obaranja ruke "Vojnik sreće"
25.	Konjički klub "Visoko"	65. „KGB” Klub graničnih biciklista Gračanica
26.	Taekwondo club "Bosna"	66. Paraglajding klub „Crni orao"
27.	Paintball klub "Ekstremno – Xtreme"	67. Košarkaška škola „XXL Basket" Visoko

28.	Brdskobiciklistički klub "Kulin ban 08"	68. Košarkaški klub "Five Stars"
29.	Aikido klub "Pobjeda nad samim sobom – Agatsu"	69. Školski rukometni klub "Novi val"
30.	Općinski nogometni savez Visoko	70. NK „Mladost” Čekrekčije
31.	FK "Gračanica" Gračanica	71. NK „Rosulje"
32.	FK "Liješeva" Liješeva	72. Stonoteniski klub „Bosna"
33.	FK "Stari grad"	73. Bokserski klub „Bosna" Visoko
34.	Klub ritmičke gimnastike "Pirueta"	74. Rukometna škola „BHA"
35.	FK "Uskok"	75. Udruženje Stonoteniski klub „Top Spin"
36.	FK "Napredak" Radovlje	76. Udruženje Enduro moto klub „Enduro"
37.	NK "Bratstvo" Topuzovo Polje	77. Udruženje Konjički klub „Spirit"
38.	NK "Goduša" Goduša	78. Aeroklub „Poleti.ba"
39.	NK "Kralupi" Kralupi	79. FK „Čaja"
40.	NK "Ljiljan" Zimča	80. Udruženje Konjički klub „Vilenjak"
		81. Udruženje Ženski nogometni klub „Visočica"

Temeljni uvjet za odvijanje sportskih aktivnosti jeste prostor, bilo da je to prirodni ili izgrađeni sportski objekti, koji mogu biti zatvoreni, otvoreni i specijalni sportski objekti.

U 38 sportskih objekata, ukupne površine 128.291 m², organiziraju se sportska druženja i takmičenja.

Tabela broj 13: Objekti sporta i fizičke kulture

R. br.	NAZIV OBJEKTA	VRSTA
	Zatvoreni sportski objekti – dvorane	Dvorane
1.	KSC "Mladost"	
2.	OŠ "Kulin ban"	
3.	OŠ "Safvet-beg Bašagić"	
4.	OŠ "M. M. Bašeskija" Moštre	

5.	OŠ "Alija Nametak" Buci		
6.	OŠ "M. Mak Dizdar" Dobrinje		
7.	OŠ "M. Ć. Ćatić" V. Čajno		
8.	MSSŠ "Hazim Šabanović" Visoko		
9.	"Partizan" Visoko		
	Otvoreni sportski tereni		
10.	Stadion sportskih igara "Luke"	Nogometna igrališta	
11.	Stadion MZ Gračanica (Lug + Uvorići)		
12.	Stadion MZ Zimča		
13.	Stadion MZ Moštre		
14.	Stadion SRC "Luke"		
15.	Stadion MZ T. Polje		
16.	Stadion MZ Vratnica		
17.	Stadion MZ Liješeva		
18.	Stadion MZ Podvinci		
19.	Stadion MZ Kralupi		
20.	Stadion MZ Goduša		
21.	Stadion MZ B. Mahala		
22.	Stadion MZ Porječani		
23.	Stadion MZ Dobrinje		Asfaltna igrališta
24.	MSSŠ "Hazim Šabanović"		Rukometno
25.	Stadion sportskih igara "Luke"		Rukometno
26.	Stadion sportskih igara "Luke"		Košarkaško
27.	Stadion sportskih igara "Luke"		Odbojkaško
28.	Stadion sportskih igara "Luke"		Staza
29.	Stadion sportskih igara "Luke" – atletska staza		Asfaltno igralište
30.	OŠ "Kulin ban", rukometno igralište		Strelište i objekt
31.	Gradsko strelište 1+2		
32.	Nogometno igralište "Kasarna"		

	Planinarski i lovački dom i ribarski dom	
33.	PD "Visočica" Dom Zbilje	Planinarski dom
34.	PD "Visočica" Dom Gorani	Planinarski dom
35.	Lovački dom Visoko	Lovački dom
36.	Lovački dom Svinjarevo	Lovački dom
37.	Lovački dom Vidovići	Lovački dom
38.	Lovački dom Gračanica	Lovački dom
39.	Dom ribara	Ribarski dom

Finansiranje takmičarskog sporta vrši se iz sredstava budžeta ZE-DO kantona, budžeta Grada Visoko, sponzorstva, donacije, marketinga, pomoći roditelja sportista, članarine.

Zakon o sportu je definirao ostvarivanje javnog interesa u sportu, a kanton i Grad Visoko u svojim budžetima utvrđuju finansijska sredstva.

Iz budžeta Grada redovno se finansira sport, izdvajanja u 2019. godini su 199.950,00 KM.

Prema rezultatima istraživanja, najčešće se mladi bave ekipnim sportovima i treninzima u teretani kada je riječ o muškarcima, dok se žene bave trčanjem i fitnessom.

Tabela broj 14: Vrste sportova s obzirom na spol

	Muškarci	Žene
Ekipni (nogomet, košarka, odbojka i sl.)	51,6%	3,8%
Treninzi u teretani (body building, kondicijsko vježbanje i sl.)	17,5%	12,8%
Trčanje	15,1%	24,4%
Individualni (tenis, plivanje i sl.)	7,1%	9,0%
Borilački sport	4,0%	6,4%
Planinarenje, brzo hodanje, hiking i sl.	1,6%	3,8%
Fitnes (pilates, joga, aerobik, ples)	1,6%	25,6%
Ekstremni sport	0,8%	0,0%
Biciklizam	0,8%	10,3%
Ne želim odgovoriti	0,0%	2,6%
Zimski sportovi	0,0%	1,3%

2. Problemi mladih

1. Visok postotak mladih koji se ne bave sportom ili rekreacijom (49% mladih žena ne bavi se sportom nikako).
2. Nedostaju projektne aktivnosti za masovnije uključivanje srednjoškolaca i bavljenje sportom.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

Vrlo hitno, ali nebitno	Vrlo hitno i vrlo bitno 1. Visok postotak mladih koji se ne bave sportom i rekreacijom (49% mladih žena ne bavi se sportom ili rekreacijom) 2. Nedostaju projektne aktivnosti za masovnije uključivanje srednjoškolaca i bavljenje sportom
Nije ni hitno ni bitno	Nije hitno, ali je bitno

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Visok postotak (49%) mladih žena u dobi od 15 do 30 godina starosti ne bavi se sportom i rekreacijom	Povećan broj mladih žena koje se bave sportom i rekreacijom za 10%	Provesti kampanju o važnosti bavljenja sportom i rekreacijom	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Škole, osnovne i srednje, sportska udruženja JU Centar za kulturu, sport i informisanje	2020: 500 2021: 500 2022: 500 2023: 500 2024: 500
		U svim srednjim školama, u saradnji s profesorima tjelesnog odgoja i sportskim udruženjima, organizirati edukativna predavanja i radionice o značaju sporta i rekreacije	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Škole, osnovne i srednje, sportska udruženja i sportski pedagozi	2020: 500 2021: 500 2022: 500 2023: 500 2024: 500
		Organizirati sportsko-rekreativne sadržaje u zatvorenom prostoru i na otvorenim terenima u saradnji s JU Centar za kulturu, sport i informisanje uz finansijsku podršku Grada	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Škole, osnovne i srednje, sportska udruženja JU Centar za kulturu, sport i informisanje	2020: 2.000 2021: 2.000 2022: 2.000 2023: 2.000 2024: 2.000

2. Nedostaju sportske aktivnosti za masovnije uključivanje srednjoškolaca i bavljenje sportom	Veći broj sportskih događaja za srednjoškolce i njihovo uključivanje u sport	Organizirati sportske aktivnosti za srednjoškolce kroz školske sportske sekcije Organizirati srednjoškolaca u takmičenja u sportskim disciplinama	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Škole, sportski savez Udruženje „Društvo pedagoga fizičke kulture“	2020: 4.000 2021: 4.000 2022: 4.000 2023: 4.000 2024: 4.000
---	--	--	---	--	---

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	7.000
2021.	7.000
2022.	7.000
2023.	7.000
2024.	7.000
Ukupno:	35.000 KM

4.6. Aktivizam mladih

1. Analiza stanja

Zakon o mladima Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, broj: 36/10) definira ulogu i status mladih, gdje se osigurava poboljšanje i institucionalno učešće mladih u donošenju odluka te se preciziraju osnivanje i uloga Vijeća mladih.

Ovim zakonom definirana je starosna dob mladih, utvrđene su institucionalne mjere i mehanizmi politike prema mladima, definirane obaveza i odgovornost svih nivoa vlasti za pružanje podrške mladima, precizirano pitanje organiziranja omladinskih udruženja i vijeća mladih te istaknuta potreba za aktivno učešće i uključivanje mladih u zajednicu.

Gradska uprava Visoko osigurala je niz mjera i mehanizama politike prema mladima kako bi mladi mogli osjetiti napredak i poboljšanje uvjeta za njihov razvoj.

Ukupan broj mladih u Visokom po popisu iz 2013. godine jeste 8515, od toga su 4202 mlade ženske osobe.

Tabela broj 15: Broj mladih u Gradu Visoko po godinama starosti (popis iz 2013. godine)

Broj mladih po starosnoj dobi	GODINE STAROSTI		
	15–19	20–24	25–29
UKUPNO	2.828	2.752	2.935
ŽENSKI	1.355	1.360	1.487

Aktivno učestvovanje mladih predstavlja društveno i političko angažiranje i njihovo učešće u donošenju odluka i rješavanje problema u zajednici.

Jedan od načina učestvovanja mladih je kroz organiziranje, formalno i neformalno, odnosno povezivanje mladih koji imaju iste ciljeve.

Omladinske organizacije su najznačajniji oblik organiziranja mladih.

U evidenciji službi trenutno se nalazi 208 udruženja koja imaju sjedište na području Grada Visoko, a koja su upisana u registar udruženja na kantonalnom, federalnom ili državnom nivou, prema Zakonu o udruženjima i fondacijama FBiH i Zakonu o udruženjima i fondacijama BiH.

U skladu s Pravilnikom o vođenju spiska omladinskih udruženja, na javni poziv za upis omladinskih udruženja samo je jedno udruženje iskazalo interes za upis na spisak.

Vijeće mladih je krovno udruženje mladih koje je utemeljeno na dobrovoljnom članstvu omladinskih udruženja, a koja predstavljaju interese mladih i omladinskih udruženja.

Vijeće mladih općine Visoko upisano je u registar udruženja 2013. godine, ali posljednjih godina nije aktivno jer je došlo do smjene generacija. Raniji članovi, nosioci aktivnosti, zbog zaposlenja ili drugih razloga nisu dovoljno uključeni u rad, a nove osobe nisu preuzele obaveze.

Pri imenovanju radnog tijela za izradu Strategije prema mladima Grada Visoko za period 2020–2024. godine uključeni su mladi ljudi, predstavnici radnih tijela Gradskog vijeća kao i predstavnici članica Vijeća mladih.

Jasno je da je neophodno pojačati napore da se aktivira rad Vijeća mladih te imenuju novi mladi ljudi koji će zastupati Vijeće mladih i članice Vijeća mladih. Ostvareni su direktni kontakti s predstavnicima omladinskih udruženja, izneseni planovi lokalne zajednice po pitanju izrade Strategije prema mladima i pozvani da se aktivno uključe u donošenje ovog dokumenta i dalje u njegovu realizaciju.

Također je promoviran prostor Društvenog centra Visoko, mjesta gdje se mogu okupljati mladi ljudi i realizirati svoje aktivnosti s ciljem kreiranja povoljnijeg ambijenta za mlade u lokalnoj zajednici.

Udruženja koja realiziraju projekte vezano za rad s mladima i omladinski aktivizam jesu: Udruženje „Mladi volonteri“, Udruženje „Damar omladine“, Udruženje omladinska romska inicijativa „Budi mi prijatelj“, a sve s ciljem jačanja kapaciteta mladih za učešće u demokratskim procesima.

Budžetska stavka koja se tiče pitanja mladih sadržana je u budžetskim pozicijama iz kojih se financiraju projekti za nevladine organizacije.

Sredstva se dodjeljuju raspisivanjem javnog poziva uz određivanje prioritetnih oblasti za financiranje.

Odabir projekata nevladinih organizacija vrši se po LOD metodologiji na osnovu Odluke Općinskog vijeća iz 2013. godine.

U proteklim godinama, primjenom navedene odluke, prioritetne oblasti za financiranje projekata nevladinih organizacija iz budžeta Grada, a koje se odnose na mlade su:

- projekti socijalne uključenosti, ravnopravnost spolova, ljudska prava, prava manjinskih grupa, borba protiv siromaštva, projekti za razvoj i poboljšanje položaja mladih;
- razvoj kulturnih potreba i navika mladih kroz afirmaciju tradicionalnih i savremenih kulturnih sadržaja;
- razvoj i poboljšanje položaja mladih kroz kreativne aktivnosti, razvoj omladinskog turizma i sportske aktivnosti;
- smanjenje nezaposlenosti kroz neformalno obrazovanje, organiziranje radionica i pružanje pomoći u zapošljavanju mladih.

Pri raspisivanju i objavljivanju javnog poziva objave se i kriteriji koji se primjenjuju prilikom odabira projekata koji će se financirati iz budžeta.

2. Problemi mladih

1. 61% mladih Visokog mišljenja je kako nemaju nimalo ili imaju vrlo malo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou, s tim da mladi misle da je najučinkovitiji način na koji se može utjecati na promjene u društvu kroz rad u nevladinim organizacijama i udruženjima (52,6%), rad na političkim strankama (39,9%) i glasanje na izborima (36,6%).

2. 56% mladih ne zanima politika na lokalnom nivou bez obzira na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na ovom nivou.
3. Mladi nisu dovoljno uključeni u rad i aktivnosti udruženja i asocijacija mladih.
4. Veliki broj mladih (68%) nije učestvovao u nekoj organiziranoj volonterskoj aktivnosti u referentnih godinu dana.
5. Ne postoji kontinuirana saradnja između omladinskih udruženja i neaktivno je Vijeće mladih Grada Visoko.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

Vrlo hitno, ali nebitno	<p style="text-align: center;">Vrlo hitno i vrlo bitno</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. 61% mladih Visokog mišljenja je kako nemaju nimalo ili imaju vrlo malo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou, s tim da mladi misle da je najučinkovitiji način na koji se može utjecati na promjene u društvu kroz rad u nevladinim organizacijama i udruženjima (52,6%), rad na političkim strankama (39,9%) i glasanje na izborima (36,6%) 2. 56% mladih ne zanima politika na lokalnom nivou bez obzira na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na ovom nivou 3. Mladi nisu dovoljno uključeni u rad i aktivnosti udruženja i asocijacija mladih 4. Veliki broj mladih (68%) nije učestvovao u nekoj organiziranoj volonterskoj aktivnosti u referentnih godinu dana.
Nije ni hitno ni bitno	<p style="text-align: center;">Nije hitno, ali je bitno</p> <ol style="list-style-type: none"> 5. Ne postoji kontinuirana saradnja između omladinskih udruženja i neaktivno je Vijeće mladih Grada Visoko

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrijeme provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. 61% mladih Grada Visoko mišljenja je kako nemaju nimalo ili imaju vrlo malo utjecaja na donošenje odluka na lokalnom nivou, s tim da mladi misle da je najučinkovitiji način na koji se može utjecati na promjene u društvu kroz rad u nevladinim organizacijama i udruženjima (52,6%), rad na političkim strankama (39,9%) i glasanje na izborima (36,6%)	Povećan broj mladih ljudi koji učestvuju u kreiranju odluka i politike na lokalnom nivou Veće učešće mladih u javnim raspravama i veći broj mladih ljudi koji su pokretači građanskih inicijativa	Pozivati mlade na javne rasprave i učešće u donošenju propisa, odluka, budžeta itd.	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Gradske službe, služba za informisanje omladinska udruženja	
		Organizirati razgovore, okrugli sto, debatu i edukacije na temu omladinskog aktivizma i mogućih načina djelovanja mladih u lokalnoj zajednici	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	Omladinska udruženja Vijećnici u Gradskom vijeću Službenik za mlade	2020: 500 2021: 500 2022: 500 2023: 500 2024: 500

<p>2. 56% mladih ne zanima politika na lokalnom nivou bez obzira na činjenicu da se većina odluka značajnih za život mladih ljudi donosi upravo na ovom nivou</p>	<p>Povećano zanimanje mladih za politiku i povećan broj mladih koji su prepoznali ulogu i značaj politike pri donošenju odluka. Mladi vide svoju ulogu i značaj u radu gradskog vijeća</p>	<p>Organizirati konferencije na kojima bi mladi bili upoznati s omladinskim političkim aktivizmom i važnošću glasanja na izborima</p> <p>Upoznati mlade o strukturi i funkcioniranju zakonodavnih i izvršnih organa vlasti na lokalnom nivou</p>	<p>2020. 2024.</p>	<p>Omladinska udruženja Omladinski aktivisti</p>	
<p>3. Mladi nisu dovoljno uključeni u rad i aktivnosti udruženja i asocijacija mladih</p>	<p>Povećati broj mladih koji su članovi i koji su angažirani – aktivni u nevladinim organizacijama</p>	<p>Provesti kampanju o značaju omladinskog aktivizma i uključivanja mladih u rad nevladinih organizacija</p> <p>Osigurati redovnu saradnju omladinskih organizacija i lokalne zajednice i razviti partnerski odnos</p>	<p>2020. 2021. 2022. 2023. 2024.</p>	<p>Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti Službenik za mlade Omladinske organizacije Nevladine organizacije Mediji</p>	<p>2020: 500 2021: 500 2022: 500 2023: 500 2024: 500</p>
<p>4. Mladi ljudi nedovoljno učestvuju u organiziranim volonterskim aktivnostima (68% mladih nije učestvovalo u nekoj organiziranoj volonterskoj aktivnosti)</p>	<p>Mladi su upoznati s mogućnostima uključivanja u volonterske aktivnosti</p> <p>Povećan broj mladih ljudi koji učestvuju u volonterskim aktivnostima</p> <p>Promoviranje volonterizma i aktivizma</p>	<p>Organizirati promociju volonterizma i aktivizma</p> <p>Organizirati edukaciju o značaju volonterizma kao društveno važne aktivnosti</p>	<p>2020. 2021. 2022. 2023. 2024.</p>	<p>Omladinske organizacije „Mladi volonteri“ Mladi „Crvenog križa Visoko“ Gradska uprava Služba za finansije, privredu i društvene djelatnosti</p>	<p>2020: 2.000 2021: 2.000 2022: 2.000 2023: 2.000 2024: 2.000</p>

<p>5. Ne postoji kontinuirana saradnja između omladinskih udruženja i neaktivno je Vijeće mladih Visoko</p>	<p>Omladinska udruženja saraduju i aktivno je Vijeće mladih Visoko</p>	<p>Organizirati redovne sastanke s omladinskim organizacijama i uključiti Vijeće mladih Održati izvještajnu skupštinu Vijeća mladih</p>	<p>2020. 2021. 2022. 2023. 2024.</p>	<p>Omladinske organizacije Vijeće mladih Visoko Službenik za mlade</p>	
---	--	---	--	--	--

Troškovi po godinama:

Godina	Iznos
2020.	3.000
2021.	3.000
2022.	3.000
2023.	3.000
2024.	3.000
Ukupno:	15.000 KM

4.7. Sigurnost mladih

1. Analiza stanja

Analiza stanja vezano za sigurnost mladih urađena je na osnovu analize rezultata istraživanja potreba i problema mladih Grada Visoko i podataka Ministarstva unutrašnjih poslova Zeničko-dobojskog kantona, Policijska uprava II.

Istraživanje potreba i problema mladih na području Grada Visoko pokazalo je da je većina mladih više zadovoljna nego nezadovoljna sigurnosnom situacijom u mjestu u kojem živi. Podjednak je broj mladih ljudi koji su izuzetno zadovoljni ili izuzetno nezadovoljni sigurnosnom situacijom.

Mladi su se prilikom istraživanja izjašnjavali o prisutnosti različitih oblika nasilja poput: nasilja u porodici, međuvršnjačkog nasilja, nasilja na internetu, seksualnog nasilja, nasilja na radnom mjestu, nasilja od partnera, imovinskih delikata.

Međuvršnjačko nasilje je najzastupljeniji oblik nasilja kod mladih. Oko 17% mladih iz gradskih sredina i oko 10% mladih iz vangradskih sredina bili su žrtve međuvršnjačkog nasilja, a oko 37% ispitanika poznaje nekog ko je bio žrtva ovog oblika nasilja. Žrtve međuvršnjačkog nasilja podjednako su i muškarci i žene u približno jednakom omjeru.

U prosjeku, oko 2% mladih je izjavilo kako su lično bili žrtve nasilja u porodici, dok je 29% mladih navelo da poznaje nekog ko je bio žrtva porodičnog nasilja.

Nasilje na internetu predstavlja oblik nasilja koji je u tendenciji porasta i u mnogim zemljama predstavlja značajan problem kod mladih. U prosjeku, oko 4% mladih Grada Visoko navodi kako su bili žrtve nasilja na internetu s određenim razlikama baziranim na spolu. Tako je 3% muškaraca bilo žrtva nasilja na internetu naspram 5,3% djevojaka.

Kao i kod prethodnih oblika nasilja, značajno je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva.

U prosjeku, 4,4% mladih navodi da su bili žrtve razbojništva, oko 19% mladih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog nasilja.

Oko 1,5% mladih navodi kako su lično bili žrtve nasilja na radnom mjestu. U prosjeku, 15,7% mladih navodi kako poznaju nekoga ko je bio žrtva ovog nasilja.

Kada se govori o nasilju od partnera, 1% muškaraca i 3,7% žena navodi kako su lično bili žrtve nasilja od partnera. Međutim, 95% muškaraca i 19,6% djevojaka navodi kako poznaje nekog ko je žrtva nasilja od partnera.

Najosjetljiviji oblik nasilja prepoznaje se u seksualnom nasilju, gdje je 1% djevojaka izjavilo kako su lično bile žrtve ovog nasilja, značajniji je udio mladih ljudi koji navode kako poznaju nekog ko je bio žrtva seksualnog nasilja (11,1%), što je veoma bitan podatak jer se radi o najtežim oblicima nasilja.

Kada bi vidjeli da se nad nekim vrši nasilje, mladi bi uglavnom reagirali tako što bi slučaj prijavili nadležnim službama. Muškarci bi u većem postotku reagirali lično i pokušali spriječiti nasilje, u prosjeku oko 48,7%, dok bi u prosjeku 54% žena slučaj prijavilo nadležnim institucijama. Oko 6% djevojaka ne bi uradilo ništa jer se plaši, za razliku od 1,5% muškaraca istog stava. S druge strane, muškarci su skloniji tome da nasilni slučaj ignoriraju, te 10% muškaraca naspram 4% žena izjavljuje kako ne bi uradili ništa jer misle da ih se to ne tiče.

Aktivnosti Policijske uprave II, Policijska stanica Visoko, koje su usmjerene na sigurnost mladih i djece vezane su za realizaciju projekta „Zajedno za bolje sutra“ u organizaciji „Narko ne“. U okviru ovog projekta održana su predavanja učenicima osnovnih škola (VIII i IX razredi) i učenicima srednjih škola (od I do IV razreda).

Ovim predavanjem obuhvaćeno je 460 učenika osnovnih škola: OŠ „Mehmedalija Mak Dizdar“ Dobrinje, OŠ „Alija Nametak“ Buci, OŠ „Musa Ćazim Ćatić“ Gračanica, OŠ „Mula Mustafa Bašeskija“ Donje Moštre i OŠ „Safvet-beg Bašagić“ Visoko, VIII i IX razredi, kao i učenici srednjih škola: 400 učenika MSS „Hazim Šabanović“, 240 učenika Gimnazije Visoko, 120 učenika Franjevačke klasične gimnazije i 220 učenika Medrese „Osman-ef. Redžović“.

Policijski službenici su održali predavanje i opći roditeljski sastanak za sve roditelje učenika osnovnih škola Grada Visoko.

U saradnji sa školama održana su pojedinačna predavanja po odjeljenjima za učenike MSS „Hazim Šabanović“ kao i predavanje za roditelje učenika Franjevačke klasične gimnazije.

U sklopu navedenog projekta učenicima je održano predavanje na temu ovisnosti s ciljem upoznavanja učenika s najučestalijim pojavnim oblicima pojedinih narkotičkih sredstava, da shvate dugoročne negativne posljedice ovisnosti, kao i da prepoznaju uzroke i povode koji dovode do različitih vrsta ovisnosti te da razumiju važnost zdravih odluka koje će uvažavati zdravlje, interese i integritet osobe koja donosi odluku.

U toku navedenih predavanja učenici i roditelji su se upoznali s osnovnim odredbama Zakona o javnom redu i miru, Zakona o prekršajima, Krivičnog zakona, kao i osnovama sigurnosti saobraćaja u BiH, odnosno njihovim obavezama i odgovornostima kao učesnika u saobraćaju.

U toku 2018/2019. školske godine u sklopu projekta PH Internationala "Socijalizacija s pravom" u OŠ "Kulin ban" u Visokom policijski službenici PS Visoko kontinuirano su s pedagogicom Minkom Magoda Hasić održavali predavanja u sklopu časa odjeljske zajednice učenicima VIII razreda. Teme su bile: kultura ponašanja, ovisnost, maloljetnička pravda, institucije i ustanove, prava djeteta, nasilje, gdje je posebno obrađivana svaka tema u predviđenom vremenu jednog školskog časa.

U toku 2018. godine u organizaciji "Save the Children International" održani su sastanci inter-sektoralne radne grupe za prevenciju i intervenciju u slučajevima nepohađanja

ili ranog napuštanja školovanja, gdje su predstavnici javnih ustanova Grada Visoko upoznati s "Protokolom o multisektoralnoj saradnji na prevenciji i intervenciji u slučajevima neupisivanja djece i napuštanja obaveznog osnovnog školskog obrazovanja". Ciljane grupe korisnika na koje se protokol odnosi su: djeca žrtve nasilja, zanemarena djeca, djeca s invaliditetom, djeca iz siromašnih porodica, djeca bez roditeljskog staranja, djeca žrtve trgovinom ljudima i eksploatacije, djeca s različitim oblicima društveno neprihvatljivog i rizičnog ponašanja, djeca u sukobu sa zakonom.

U toku 2018/2019. godine u saradnji s Institutom za zdravlje i sigurnost hrane Zenica održane su radionice mješovitim grupama učenika od IV do IX razreda osnovnih škola na temu "Povećanje sigurnosti učenika u školama". Navedeni projekt će se također provoditi na nivou srednjih škola Grada Visoko u školskoj 2019/2020. godini.

Kroz implementaciju projekta "Rad policije u zajednici" MUP-a ZDK, Policijska stanica Visoko kontinuirano realizira projekt "Policajac u školi", gdje službenici policije zaduženi za rad na navedenom projektu organiziraju sastanke/posjete direktorima osnovnih i srednjih škola s ciljem analize sigurnosne situacije, poduzimanja mjera i radnji na poboljšanju sigurnosne situacije te organiziranja zajedničkih aktivnosti. Kroz rad policije u zajednici, policijski službenici također uspostavljaju kontakte s nastavnim i drugim osobljem osnovnih i srednjih škola, učeničkim populacijama, roditeljima kroz prisustvo na roditeljskim sastancima u slučajevima nastalih problema s ciljem razmjene informacija, prepoznavanja, identifikacije i rješavanja sigurnosnih problema u školama na području Grada Visoko.

Policijski službenici organiziraju i drže predavanja u školama na temu sigurnosti u školama, saobraćajne problematike, maloljetničke delinkvencije – vršnjačkog nasilja i dr.

Policijski službenici Policijske stanice Visoko, u vremenskom periodu od 7 do 8 sati, u blizini osnovnih i srednjih škola, na frekventnim raskrscima svojim prisustvom djeluju preventivno na učesnike u saobraćaju u cilju sigurnog kretanja učenika te također poduzimaju zakonom predviđene mjere i sankcije protiv nesavjesnih vozača.

2. Problemi mladih

Prema rezultatima provedenog istraživanja o problemima i potrebama mladih Grada Visoko, definirani problemi vezani za populaciju mladih ljudi jesu:

1. međuvršnjačko nasilje;
2. nasilje na internetu;
3. nasilje u porodici;
4. nepovjerenje u policijske službenike.

1. Međuvršnjačko nasilje definirano je kao problem, s obzirom na to da je po rezultatima provedenog istraživanja utvrđeno da je međuvršnjačko nasilje najzastupljeniji oblik nasilja kod mladih. Oko 17% mladih iz gradskih sredina i oko 10% mladih iz vangradskih sredina bili su žrtve međuvršnjačkog nasilja, a oko 37% njih poznaje nekoga ko je bio žrtva ovog oblika nasilja.

Ovaj problem nije samo problem u Gradu Visoko već globalni problem na koji treba staviti poseban naglasak kako bi se smanjio broj ovih slučajeva.

Prema prošlogodišnjim podacima UNICEF-a, navodi se da polovina učenika u dobi od 13 do 15 godina širom svijeta (oko 150 miliona) ima iskustvo s vršnjačkim nasiljem u školi i oko nje, što dovoljno govori o ozbiljnosti ovog problema.

Kako istraživanje obuhvata mlade osobe od 15 do 30 godina starosti, može se očekivati da je „međuvršnjačko nasilje“ i prisutnije jer ne obuhvata osobe mlađe od 15 godina. Također treba navesti činjenicu da je često problem priznati da smo žrtve bilo kojeg nasilja ili da naše dijete ima problem zbog mogućeg stigmatiziranja, ogovaranja ili odbacivanja u društvu.

2. Nasilje na internetu, u svijetu poznato kao *cyberbullying*, opći je pojam za svaku komunikacijsku aktivnost tehnologijom koja se može smatrati štetnom kako za pojedinca tako i za opće dobro. Danas, kada živimo u svijetu tehnologije, kada nam tehnologija postaje sve, kada se rađamo, odrastamo, starimo i na kraju umiremo uz tehnologiju, sve je veća mogućnost za nasilje na internetu, i to zaista postaje veliki problem. Internet je sada dostupan svima, čak i djeci prije nego što krenu u osnovnu školu. Internet nam je dostupan svugdje putem mobilnog aparata. Djeca koja odrastaju uz internet i mogućnost pristupa svemu i svačemu u svijetu su najčešće žrtve ovog oblika nasilja jer nisu dovoljno svjesna ovog problema. Ovaj problem treba shvatiti ozbiljno i sve resurse dati na podizanje svijesti i educiranje prije svega djece i njihovih roditelja, ali i ostalih korisnika interneta o problemima i prijetnjama koje mogu proizaći nepravilnim korištenjem interneta.

Prema podacima istraživanja o položaju i potrebama mladih u Visokom, u prosjeku oko 4% mladih navodi kako su bili žrtve nasilja na internetu, s određenim razlikama baziranim na spolu. Kao i kod prethodnih oblika nasilja, i kod nasilja na internetu značajno je veći broj mladih koji poznaju nekoga ko je bio žrtva. Gledajući podatke ovog istraživanja, vidno je da je ovaj oblik nasilja prisutan i da treba raditi na podizanju svijesti prije svega mladih osoba o tome šta sve podrazumijeva nasilje na internetu te kako je važno to pravovremeno prijaviti.

3. Nasilje u porodici je detektiran problem, s obzirom na to da je porodica prvi i osnovni prijenosnik zadatih društvenih vrijednosti, pravila, ponašanja ili morala uopće. Osim što predstavlja osnovnu ćeliju društva, ona je i prva karika neformalne socijalne kontrole i kao takva značajna i za djecu i za odrasle. U njoj se ostvaruju sve uloge koje nas kasnije u životu čekaju, ali se u njoj svi članovi osposobljavaju i da, uspješnije ili manje uspješno, uspostave emotivni, intelektualni i čulni kontakt s drugima, odnosno sa svojom okolinom. Zbog te svoje funkcije porodica kao agens socijalizacije predstavlja i osnovu na kojoj se nadograđuju utjecaji ostalih agenasa procesa socijalizacije: vršnjaci, škola i sredstva masovne komunikacije. Porodica je ta koja postavlja temelje pozitivnog ili negativnog usmjerenja određene ličnosti. Postotak od 2,1% ispitanika koji navode da su bili žrtve nasilja u porodici nije prihvatljiv. Ovdje se postavlja pitanje tamne brojke jer postotak od 28,9% ispitanika koji kažu da poznaju nekoga ko je bio žrtva nasilja u porodici govori o tome da to postoji u našem društvu, da je to veliki problem i da treba raditi na podizanju svijesti o tome da nasilje u porodici treba prijaviti kako bi se počinitelji kaznili, a ujedno i da se podiže svijest o tome kako nasilje u porodici nije nešto što je normalno i što treba kriti.

4. Nepovjerenje u policijske službenike prepoznato je kao problem, s obzirom na to da je oko 53% anketiranih mladih ljudi odgovorilo da više ili manje ne vjeruje policijskim službenicima. Ostvarenje osnovnih funkcija policije u demokratskom poretku i državnom uređenju koje se zasniva na vladavini prava nužno podrazumijeva promjenu strateških vizija

policijskih organa, koji svoj legitimitet i podršku u radu trebaju bazirati na kvalitetnim i dinamičnim odnosima s cjelokupnom zajednicom. Samo policija koja uživa povjerenje javnosti i koja radi shodno prioritetima koji su definirani u saradnji sa zajednicom može imati očekivane (pozitivne) rezultate u radu. Održavanje potrebnog nivoa sigurnosti zajednice, kvaliteta života građana, osjetljivost policije na marginalne i ugrožene društvene grupe, posvećenost i brzina reakcije na upućene pozive policiji samo su neki od općih kriterija na osnovu kojih policija stječe povjerenje javnosti. Potrebno je stalno raditi na poboljšanju postojećih i pronalaženju novih komunikacijskih kanala kako bi se rad policije što više približio zajednici i građanima, što uključuje i primjenu savremenih informacijskih tehnologija i komunikacijskih platformi kojima se osigurava blagovremeno, direktno i tačno informiranje o svim događajima i pojavama za koje je javnost zainteresirana. Postoji veliki broj oblasti u kojima se povezanost sa zajednicom može iskoristiti za osmišljavanje i provođenje različitih projekata koji za cilj imaju prevenciju kriminaliteta i drugih negativnih pojava u društvu (zloupotreba opojnih droga, međuvršnjačko i nasilje nad djecom, porodično nasilje, korupcija, alkoholizam, prosjačenje i dr.) i unapređenje uzajamnih odnosa između zajednice i građana, poboljšanje imidža policije u društvu i sl.

3. Podjela problema po bitnosti i hitnosti njihovog rješavanja

Vrlo hitno, ali nebitno	Vrlo hitno i vrlo bitno 1. Međuvršnjačko nasilje 2. Nasilje na internetu 3. Nasilje u porodici
Nije ni hitno ni bitno	Nije hitno, ali je bitno 4. Nepovjerenje u policijske službenike

4. Plan djelovanja

Problem	Željeni rezultat	Aktivnosti	Vrije me provođenja	Odgovorne osobe/institucije	Troškovi (KM)
1. Međuvršnjačko nasilje je najzastupljeniji oblik nasilja kod mladih (17% mladih iz gradskih sredina i 10% mladih iz vangradskih sredina bili su žrtve međuvršnjačkog nasilja)	<p>Mladi upoznati s posljedicama vršnjačkog nasilja</p> <p>Mladi češće prijavljuju nasilje u svom okruženju</p> <p>Smanjen broj slučajeva međuvršnjačkog nasilja</p>	<p>Implementacija projekta MUP-a ZDK "Policajac u školi"</p> <p>Organiziranje javnih debata s predstavnicima Grada Visoko kako bi nasilje bilo prevenirano</p> <p>Kreativne radionice u kojima učenici usvajaju znanja o radu u grupi i prihvatanje kompromisa</p> <p>Radionice u kojima je jasno naglašena opasnost vršnjačkog nasilja</p> <p>Organiziranje kvizova kojima se učenici potiču na razmišljanje o problemu nasilja među mladima</p>	2020. 2021. 2022. 2023. 2024.	<p>MUP ZDK, PU II, PS Visoko</p> <p>Osnovne i srednje škole s područja Grada Visoko</p> <p>Gradska uprava Grada Visoko</p> <p>Centar za socijalni rad Visoko</p> <p>Centar za mentalno zdravlje</p>	

<p>2. Nasilje na internetu</p>	<p>Roditelji upoznati s posljedicama nesavjesnog korištenja informacijskih tehnologija od strane djece. Mladi upoznati s posljedicama vršenja vršnjačkog nasilja putem interneta. Mladi upoznati s posljedicama činjenja krivičnih djela putem informacijskih tehnologija Mladi upoznati s mehanizmima zaštite na internetu</p>	<p>Implementacija projekta MUP-a ZDK "Policajac u školi" U saradnji s vijećem roditelja organizirati edukacije i upoznavanje roditelja o upotrebi informacijskih i komunikacijskih tehnologija i opasnostima koje one donose Kroz vijeće roditelja upoznati roditelje s osnovama i terminologijom na internetu Kroz radionice educirati djecu o ponašanju na internetu, o opasnosti dijeljenja ličnih informacija i o tome na koji način se zaštititi od neželjenih i nezakonitih sadržaja U saradnji s učenicima raditi na izradi informacijskih letaka za djecu i roditelje o sigurnom korištenju informacijskih tehnologija Upoznati roditelje i djecu s mehanizmima prijavljivanja nasilja na internetu nad djecom</p>	<p>2020. 2021. 2022. 2023. 2024.</p>	<p>MUP ZDK, PU II, PS Visoko Osnovne i srednje škole s područja Grada Visoko Gradska uprava Grada Visoko</p>	
--------------------------------	--	---	--	---	--

3. Nasilje u porodici	<p>Roditelji upoznati sa zanemarivanjem djeteta u odgoju kao obilježjem krivičnog djela nasilja u porodici</p> <p>Mladi upoznati sa svim oblicima porodičnog nasilja i rodno zasnovanog nasilja</p> <p>Stručnije postupanje policijskih službenika u slučajevima nasilja u porodici</p> <p>Mladi upoznati s načinima prijave nasilja u porodici</p>	<p>Predavanje na temu porodičnog odgoja</p> <p>Edukacija nastavnog osoblja o bitnosti uočavanja djeteta žrtve nasilja i prijave nasilja nadležnim institucijama</p> <p>Preventivne edukacije učenika o tome kako prepoznati sve oblike nasilja u porodici</p> <p>Prikazivanje edukativnog materijala o žrtvama nasilja</p> <p>Upoznavanje mladih o mehanizmima prijave nasilja u porodici i upoznavanje o pravima žrtve</p> <p>Edukacija policijskih službenika o postupanju u slučajevima nasilja u porodici</p>	<p>2020.</p> <p>2021.</p> <p>2022.</p> <p>2023.</p> <p>2024.</p>	<p>MUP ZDK, PU II, PS Visoko</p> <p>Osnovne i srednje škole s područja Grada Visoko</p> <p>Gradska uprava Grada Visoko</p> <p>Centar za socijalni rad u Visokom</p>	
-----------------------	---	---	--	---	--

5. SAŽETAK

Strategija prema mladima Grada Visoko 2020–2024. godine dokument je sačinjen na osnovu istraživanja i analize potreba i problema mladih, u čiji proces izrade su bili uključeni mladi ljudi kao i sve institucije koje se bave pitanjima mladih.

5.1. Pregled troškova po godinama i oblastima

Oblast	Iznos 2020. (KM)	Iznos 2021. (KM)	Iznos 2022. (KM)	Iznos 2023. (KM)	Iznos 2024. (KM)	Ukupan iznos (KM)
1. Obrazovanje	220.000	220.000	220.000	220.000	220.000	1.100.000 KM
2. Zapošljavanje	28.000	13.000	13.000	13.000	13.000	80.000 KM
3. Socijalna briga	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	5.000 KM
4. Zdravstvena zaštita mladih	5.500	5.500	5.500	5.500	5.500	27.500 KM
5. Kultura i sport	17.000	17.000	17.000	17.000	17.000	85.000 KM
6. Aktivizam mladih	3.000	3.000	3.000	3.000	3.000	15.000 KM
7. Sigurnost mladih						
UKUPNO	274.500	259.500	259.500	259.500	259.500	1.312.500 KM

5.2. Provođenje i monitoring

Strategija je osnov za plansko i sistemsko rješavanje pitanja mladih, rješavanje problema i zadovoljavanje potreba mladih u roku koji je predviđen, odnosno period od pet godina.

Plan djelovanja je predviđen u sedam različitih oblasti s ciljem unapređenja položaja mladih na području Grada Visoko.

Kako bi se mogao pratiti i evaluirati učinak aktivnosti koje su predviđene Strategijom, neophodno je da se koordinacijsko tijelo sastaje periodično kako bi se pratilo dostizanje očekivanih rezultata i planiranih ciljeva i troškova.

Monitoringom, odnosno sistemskim praćenjem napretka u provođenju Strategije potrebno je prikupiti sve podatke i informacije vezano za uspješnost u realizaciji aktivnosti i rješavanja problema.

U provođenje Strategije kao i u praćenje njenog napretka bitno je da budu uključeni sve institucije, pojedinci, organizacije, ustanove koji se bave pitanjima mladih te ciljne grupe, odnosno korisnici, mladi.

Praćenje napretka provođenja Strategije podrazumijeva periodično prikupljanje statističkih podataka od javnih ustanova i svih institucija koje se bave pitanjima mladih.

Sve javne ustanove čiji je osnivač Grad Visoko obavezne su dostavljati redovno izvještaje o radu, koji će također biti predmet analize i prikupljanja informacija potrebnih za praćenje napretka Strategije, a prema oblastima kojima se bavi Strategija.

Plan je prikupljati podatke na osnovu provedenih anketiranja mladih kao i od ciljnih grupa po pojedinim projektnim aktivnostima kao i održavati tematske sastanke i intervju.

Cilj je utvrditi: da li i koliko Strategija doprinosi poboljšanju položaja mladih, da li se smanjuju problemi mladih, odnosno da li su adekvatne navedene mjere i aktivnosti definirane Strategijom.

Također, u toku realizacije planiranih aktivnosti Strategija je dokument koji će biti aktualiziran i ažuriran u skladu s trenutno iskazanim potrebama.

Razvijanjem partnerskog odnosa svih zainteresiranih strana koje se bave pitanjem i problemom mladih te pojedinačnim zalaganjem svih očekujemo unapređenje i poboljšanje položaja mladih u društvu te razvoj i unapređenje zajednice u cjelini.